

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ &
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

«Κερκυραϊκά οικόσημα και τίτλοι Ευγενείας στην Κέρκυρα»

Ονοματεπώνυμο : Γιουλιάν Σερά

ΑΜ : Β2014026

Επιβλέποντες καθηγητές: Δημήτριος Μεταλληνός.

Εξεταστής: Αλεξάνδρα Καββαδία.

ΚΕΡΚΥΡΑ 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές μου, κύριο Δημήτριο Μεταλληνό, κύριο Μανόλη Δρακάκη και την κυρία Αλεξάνδρα Καββαδία, για την στήριξη τους καθ'όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

*Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Υβόνη Δημοπούλου, για την παραχώρηση σημαντικών πληροφοριών, όπως το βιβλίο του Σπύρου Κατσαρού *Libro D' Oro*, τόμοι 1,2,3,4 και κάποιων πηγών από το βιβλίο *Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne*.*

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	2
Εισαγωγή.....	5

Κεφάλαιο 1^ο Libro D'oro

1. 1 Libro D'oro και τίτλοι Ευγενείας.....	6
1. 2 Η Κέρκυρα υπό τους Ενετούς	9
1. 3 Ο ρόλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας	16
1. 4 Τα γεγονότα στην Κέρκυρα πριν την Άλωση	19
1. 5 Η Άλωση της Πόλης - 29η Μαΐου 1453.....	23
1. 6 Τα χρόνια μετά την άλωση και τα γεγονότα που εξελίχθηκαν στην Κέρκυρα.....	27

Κεφάλαιο 2^ο ΟΙΚΟΙ ΕΥΓΕΝΩΝ ΠΟΥ ΚΑΤΕΦΥΓΑΝ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

2. 1 Οικογένεια Επάρχου	30
2. 2 Οικογένεια Θεοτόκη	38
2. 3 Οικογένεια Κατσαΐτη.....	44
2. 4 Οικογένεια Κοκκίνη	46
2. 5 Οικογένεια Παλατιανού.....	50
2. 6 Οικογένεια Προσαλέντη	52
2. 7 Οικογένεια Ροδόσταμου	55
2. 8 Οικογένεια Πατσολίν.....	57
2. 9 Οικογένεια Δεκαδύου	59
Συμπεράσματα	62
Κατάλογος εικόνων	63
Βιβλιογραφικές πηγές	64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως θέμα «Κερκυραϊκά οικοσημα και τίτλοι Ευγενείας στην Κέρκυρα». Πιο συγκεκριμένα θα γίνει λόγος για τις οικογένειες που ήρθαν στην Κέρκυρα μετά την άλωση της Πόλης και είχαν καταγωγή είτε από Κρήτη είτε από Πελοπόννησο. Στην καρδιά του μεσαίωνα (950 – 1250 μ.Χ.) και στην τρίτη φάση των ύστερων μεσαιωνικών χρόνων (1250 – 1450 μ.Χ.), σωρεύονται οι πιο σημαντικές εξελίξεις για την Κέρκυρα όταν από το Βυζάντιο και τις κυρίαρχες πόλεις της Κάτω Ιταλίας, περνάει στην κυριαρχία της Βενετίας, στα χέρια της οποίας θα παραμείνει για τέσσερις και πλέον αιώνες με όλα όσα αυτή η προστασία συνεπάγεται. Δόξα, έντονες κοινωνικές ανισότητες, φτώχεια και αρρώστιες, και πολλές πανδημίες, υποδούλωση του θρησκευτικού φρονήματος στους Λατίνους και την παπική εκκλησία.¹

Στην περίοδο αυτή η αριστοκρατική τάξη μετατρέπεται σε τάξη των Ευγενών, των Νόμπιλι και το LIBRO D'ORO ορίζεται ως το βιβλίο εκείνο που καταγράφει το δικαίωμα διαδοχής των οικογενειών στα προνόμια διοίκησης και εξουσίας επί των αξιωμάτων διαχείρισης όλων των υποθέσεων της Κέρκυρας. Μία εξουσία, όμως, η οποία δεν είναι πρωτογενής αλλά δευτερογενής αφού δίδεται σ' αυτούς ως Dei Gratia των κυρίαρχων Βενετικών Αρχών. Εκφράζει την εκχώρηση προνομίων επί της γαιοκτησίας εδαφών και την παραχώρηση φέουδων σε αντάλλαγμα του όρκου υποτέλειας που έδωσαν ενώπιον του Πρίγκιπα Δόγη της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας.

Έτσι, οι Άρχοντες έγιναν Ευγενείς και ο υπόλοιπος λαός Βιλάνοι στην ιδιοκτησία των Νόμπιλι.² Η τάξη των Αστών δεν είχε ακόμη προλάβει να δυναμώσει και στην πρώτη αυτή περίοδο της Βενετοκρατίας δεν είχε καν σωρεύσει τον αναγκαίο πλούτο για να αμφισβητήσει τη γαιοκτησία και την Ευγένεια των Αρχόντων. Αυτό θα το επιτύχει κατά την τελευταία εκατονταετηρίδα της βενετικής κυριαρχίας οπότε και θα αρχίσει η μεγάλη αντιπαράθεση Αστών και Ευγενών με νικητή της μάχης αυτής, όμως, τους Ευγενείς. Τη νίκη τους αυτή οι Ευγενείς δεν πρόλαβαν να τη χαρούν για πολύ αφού το 1797 τα συνθήματα της Γαλλικής επανάστασης θα αντηχήσουν και στην Κέρκυρα και οι Γάλλοι θα καταλάβουν το νησί.

¹ Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne.

² Κατσαρός Σπ., Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

Η κραταιά Γαληνοτάτη Κυρίαρχος του Λεβάντε δεν υπάρχει πια. Παραδόθηκε στα στρατεύματα του Μεγάλου Ναπολέοντα και έκτοτε δεν μπόρεσε να ανακάμψει. Ήταν το τέλος μιας μεγάλης ναυτικής αυτοκρατορίας που για οκτώ σχεδόν αιώνες τα πλοία της με τη σημαία του Λέοντος του Αγίου Μάρκου, έπλεαν υπερήφανα και κυρίαρχα από τους Αγίους Τόπους σε όλα τα μεγάλα λιμάνια της Μεσογείου, την Κωνσταντινούπολη ακόμη και τη Μαύρη Θάλασσα.

Στη διάρκεια των τεσσάρων αιώνων βενετοκρατίας που μεσολάβησαν, η καταχώριση των ληξιαρχικών πράξεων γάμου, βάπτισης και θανάτου των μελών των Κυρίαρχων Ευγενών οικογενειών, προσέλαβε διαστάσεις μυθοπλασίας ενώ, χάριν μεγαλοπρέπειας, το απόγραφο αυτό ονομάστηκε «Libro d' Oro» ή «Χρυσή Βίβλος» της Κέρκυρας. Ο διακεκριμένος δημοσιογράφος και ιστοριογράφος, Σπύρος Κατσαρός, περιγράφει τη Χρυσή Βίβλο ως: «Ένα μεγαλοπρεπέστατο σε εμφάνιση κατάστιχο του οποίου το εμπρός εξώφυλλό του ήταν από πορφυρό βελούδο, σκεπασμένο ολόκληρο με λεπτό φύλλο χρυσού. Πάνω στο χρυσό ήταν διάτρητα σκαλισμένα, ώστε να φαίνεται από κάτω το πορφυρό βελούδο, ο λέων της Βενετίας και οι ακόλουθες εγγραφές: DEI GRATIA, Compiacersi, Serenissimo PRINCIPE, LIBRO D' ORO, Inventario Delle Famiglie NOBILI Della Magnifica Città di CORFÙ».³

³ Κατσαρός Σπ., Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Libro D'oro και οι τίτλοι Ευγενείας

Το Libro D'oro, αποτελεί ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο στην ιστορία της Κέρκυρας, κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας, έκφραση του status quo της εξουσίας των Ευγενών - Nobiles και της ιεραρχίας των κοινωνικών τάξεων.⁴ Η χαρτογράφηση διαδρομών απόκτησης εξουσίας με «τελετουργικές πράξεις», σε μυστικούς τόπους και πεδία όπου δίνονταν όρκοι υποταγής και υποτέλειας στη Βενετική Κυριαρχία, το βενετικό imperium, την Ντομινάντε του Λεβάντε. Ένα ιδιότυπο Ληξιαρχικό Βιβλίο ή Ληξιαρχικό Απόγραφο, στο οποίο εγγράφονταν όλες οι οικογένειες των Ευγενών που αποκτούσαν το προνομιούχο δικαίωμα να είναι μέλη και να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις στο Consiglio Maggiore, ή «Μέγα Συμβούλιο», το οποίο όριζε την «κυρίαρχη τάξη» που καταλάμβανε όλα τα αξιώματα της εγχώριας εξουσίας (dominium).⁵ Είναι η εποχή κατά την οποία η αριστοκρατία μετατρέπεται σε ευγένεια (nobilium), δηλαδή σε μια «διευθυντική τάξη που απολαμβάνει ξεχωριστό νομικό καθεστώς το οποίο υπερασπίζεται με υπερηφάνεια και εξ αίματος κληροδοτείται στους απογόνους της⁶».

Ο όρος «nobiles», στα κλασσικά λατινικά, δηλώνει τους «διακεκριμένους» τους «ξεχωριστούς». Οι ευγενείς ορίζονται από την κατοχή περιουσίας, τον ξεχωριστό τρόπο ζωής τους και την εξάσκηση στα όπλα.⁷ Η ζωή τους συνδέεται με τη χωροδεσποτεία και την ιπποσύνη. Κάθε υποτελής που αποκτούσε φέουδο το οποίο του επέτρεπε να ζει ως ευγενής ήταν και ευγενής. Μελέτες δε συνηγορούν ότι υπάρχει συνέχεια μεταξύ των αριστοκρατικών γενεών από την αρχαιότητα μέχρι το μεσαίωνα.⁸

⁴ Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne.

⁵ Ο.π.

⁶ M. Bloch, Η φεουδαρχική κοινωνία, Αθήνα 1986 (1940) και ΠΙΚΑ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ, από τους βαρβάρους στον Μοντέρνο, κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής Δύσης, εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, Αθήνα 2007, σελ. 163.

⁷ Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne

⁸ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ Ρ., Από τους βαρβάρους στον Μοντέρνο, κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής Δύσης, εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, Αθήνα 2007, σελ. 164-165.

Κατά τον Ρανγκαβή το Μέγα Συμβούλιο αποτελεί την εξέλιξη ενός θεσμικού οργάνου διοίκησης και διαχείρισης των τοπικών υποθέσεων.⁹ Όπως σημειώνει: «Από την αρχαιότητα και σ' όλη τη διάρκεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, οι κάτοικοι της Κέρκυρας είχαν θεσμοθετήσει μια «Κοινότητα», διοικούμενη από ένα Συμβούλιο¹⁰. Το Συμβούλιο αυτό φαίνεται ότι στην αρχή είχε μία μορφή πολύ δημοκρατική και συμπεριελάμβανε όλους τους πολίτες της Κέρκυρας, οι οποίοι συνεδρίαζαν κατά διαστήματα για να συζητήσουν τις τοπικές υποθέσεις. Είναι το «Consiglio Generale» Γενικό Συμβούλιο.¹¹ Κατά τον 13^ο αιώνα, οι Άρχοντες των φέουδων, τα οποία τους παραχωρήθηκαν από τους Ανδηγαυούς Πρίγκηπες, αποκτούν δικαίωμα συμμετοχής στο Συμβούλιο, το οποίο μετονομάζεται πλέον σε «Consiglio Misto» (Μικτό Συμβούλιο) και περιλαμβάνει 600 περίπου μέλη. Κάτω, όμως, από την επιρροή της Βενετικής Αριστοκρατίας, η δημοκρατική αυτή μορφή θα αλλάξει και η εξουσία θα συγκεντρωθεί στα χέρια ενός περιορισμένου αριθμού οικογενειών, που συνθέτουν το Μέγα Συμβούλιο ή «Consiglio Maggiore», του οποίου τα μέλη μπορούν να εκλέγονται από τα μέλη του «Consiglio Generale (Γενικού Συμβουλίου) και το Βάϊλο (Bailo).

Το Libro d' Oro ακολουθούσε τον «ιερό χαρακτήρα της βυζαντινής τάξης» όπου ο «Ευγενής» προσωποποιημένος από τον αυτοκράτορα, καθαγιάζει καθετί που τον αφορά και αποτελεί την υπέρτατη εγγύηση για τη διατήρηση του πολιτικού και κοινωνικού status quo.¹² Γι' αυτό η εγγραφή στη «Χρυσή Βίβλο των Ευγενών» ήταν μία αυστηρά καθορισμένη και επίσημη διαδικασία, ένα «θρησκευτικό τελετουργικό» με πανηγυρικό χαρακτήρα, που έπαιρνε διαστάσεις ενθρόνισης.¹³ Αυτή η σχεδόν «αγιοποίηση» της υπάρχουσας καθεστωτικής τάξης, της προσδίδει και τον αναγκαίο «σεβασμό» προκειμένου να επιβληθεί και να δικαιολογήσει την αποκλειστική και κληρονομική νομή των αξιωμάτων και των απολαβών από την ασκούμενη εξουσία και κυριαρχία.¹⁴

⁹ Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne.

¹⁰ Ο.π.

¹¹ Ο.π.

¹² Γλύκατζη Αρβελέρ Ελ., «Η πολιτική ιδεολογία της βυζαντινής αυτοκρατορίας», σελ.168.

¹³ Ερμάννου Λούντζη: «Περί της πολιτικής καταστάσεως της Επτανήσου επί Ενετών», Αθήνα 1856, σελ. 74-75.

¹⁴ Βλ. Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne.

Όπως γράφει η Ε. Αρβελέρ: «Ο απεριόριστος σεβασμός στην καθεστηκυία τάξη, εγγεγραμμένος στα γεγονότα κατά τη βυζαντινή αντίληψη, εξηγεί επίσης μερικές πλευρές της πολιτικής ηθικής και φωτίζει έμμεσα τις αρχές της βυζαντινής ιδεολογίας. Ήταν κατανοητό, ότι η απουσία τάξης δεν μπορούσε παρά να φωτίσει μια κατάσταση πραγμάτων που ήταν ταυτόχρονα αντίθετη με τη σωτηρία του ανθρώπου και του έθνους. Ο όρος «αταξία» και τα συνώνυμά του (ταραχή, ακαταστασία, σάλος, σύγχυση, ανησυχία κτλ.) χαρακτηρίζουν καταστάσεις που οδηγούν πνευματικά στην απώλεια της «ψυχής» και πολιτικά στο εγκληματικό καθεστώς, στη «δημοκρατία», δηλαδή στο σφετερισμό της εξουσίας από τον ιερόσυλο απέναντι στον αυτοκράτορα λαό, που αντιπροσώπευε τη μόνη νομιμοποιημένη από τον Θεό εξουσία».¹⁵

Η λογική των ταξικά ιεραρχημένων κοινωνιών που εκφράζονται μέσα από την θεσμοθέτηση ενός Libro d' Oro, καθώς και ο ρόλος των κυρίαρχων προσώπων και οικογενειών, κατά την τελευταία περίοδο του Μεσαίωνα δεν απαντάται μόνον στην Βενετία, από την οποία επεκτάθηκε και στις ελληνικές κτήσεις της στην Ανατολή, όπως και στην Κέρκυρα. Αποτελεί κοινό γνώρισμα στην εξέλιξη των πόλεων – κρατών της Ιταλίας.

¹⁵ Γλύκατζη – Αρβελέρ Ε., «Η πολιτική ιδεολογία της βυζαντινής αυτοκρατορίας».

1.2 Η Κέρκυρα υπό τους Ενετούς

Επί Ενετών η κερκυραϊκή κοινωνία ήταν χωρισμένη σε τρεις τάξεις: στους ευγενείς ή αρχοντολόι, τους αστούς και τον όχλο ή ποπολάρους. Οι ανεπάγγελτοι και οι χειρώνακτες βιοπαλαιστές αποτελούσαν το κατώτερο στρώμα του όχλου, τη λεγόμενη «πλεμπάγια», ή κοινώς το σκυλλολόι.¹⁶ Η τάξη των ευγενών στην Κέρκυρα σχηματίστηκε από διάφορα στοιχεία και περιελάμβανε διακεκριμένες παλαιές κερκυραϊκές οικογένειες, άλλες που είχαν μεταναστεύσει από την Ιταλία, πολλές οι οποίες μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους κατέφυγαν στην Κέρκυρα, η οποία θεωρείτο ασφαλής και τέλος άλλες που κατέφυγαν πάλι στην Κέρκυρα ύστερα από την πτώση της Κρήτης και της Πελοποννήσου. Την εσωτερική διοίκηση εκπροσωπούσαν τρεις σύνδικοι, τους οποίους εξέλεγε το Συμβούλιο της Κοινότητας, το λεγόμενο Κονσέγιο. Το συμβούλιο αυτό (Consejo della Comunità, Consejo della Città, ή και απλώς Consejo), αποτελούνταν αρχικά από εβδομήντα μέλη, αργότερα από εκατόν πενήντα και στο τέλος από εξήντα μέλη, πάντα από την κλάση των ευγενών. Και το Κονσέγιο αυτό εκλεγόταν από το Γενικό Συμβούλιο, που απαρτιζόταν από όλους ανεξαιρέτως τους ευγενείς του νησιού.¹⁷

Επειδή περί τα μέσα του 16ου αιώνα προέκυψαν διάφορες παρατυπίες περί την αναγνώριση των προσόντων της ευγένειας και καθώς υπήρχαν άτομα που είχαν, με εξαγορά ή άλλους τρόπους, εμφανίσει αμφισβητούμενα προσόντα, από το έτος 1572 αποφασίστηκε ο σχηματισμός μιας Χρυσοβίβλου, το γνωστό Libro d'Oro. Στο Libro d'Oro καταχωρίζονταν τα ονόματα των ευγενών οικογενειών το δε φύλλο της, στο οποίο αναφέρονταν ο νεοεκλεγείς ευγενής, έφερε την υπογραφή του Βαίλου. Η εγγραφή στο Libro d'Oro αποτελούσε απλά την προϋπόθεση για την εισαγωγή στο Συμβούλιο των ευγενών του νησιού και χορηγούσε στα μέλη του Συμβουλίου δικαιώματα στην αυτοδιοίκηση.¹⁸

Δηλαδή υπήρχε διαφορά μεταξύ της εγγραφής στο Libro d'Oro και της απονομής κληρονομικού τίτλου ευγένειας (κόμη, βαρώνου κλπ). Επομένως το να ήταν κανείς μέλος του Συμβουλίου των ευγενών δεν σήμαινε ότι ήταν και τιτλούχος, μάλιστα αυτοί οι τελευταίοι ήταν πολύ λιγότεροι. Για να εγγραφεί κανείς στο Libro d'oro, έπρεπε να αποδείξει ότι συμπλήρωσε το εικοστό έτος και ότι είναι γνήσιο εκ νομίμου

¹⁶ Κατσαρός Σπ., Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

¹⁷ Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne.

¹⁸ Ο.π.

γάμου τέκνο.¹⁹ Την γνησιότητα των τεκνών έκριναν ειδικοί δικαστές, οι *judici ecclesiastici*. Ο υποψήφιος έπρεπε να αποδείξει ότι κατείχε τα τρία προσόντα της ευγένειας. Δηλαδή αυτός, ο πατέρας του και ο παππούς του δεν έπρεπε να είχαν ασκήσει «βάνανυση τέχνη», δηλαδή χειρωνακτική εργασία, εκτός του χρυσοχόου, του φαρμακοποιού ή του πωλητή έργων τέχνης.²⁰ Χαρακτηριστικό είναι πως από το Μάρτη του 1599 αποκλείστηκαν από το *Libro d'Oro* και τα νόθα παιδιά των ευγενών.²¹ Ακόμη, η συμμετοχή στο Γενικό Συμβούλιο προϋπέθετε μόνιμη κατοικία στην πόλη, κάποιου είδους ιδιοκτησία ή άσκηση κοινωνικής λειτουργίας που προσέδιδε ανάλογο κύρος. Το δικαίωμα συμμετοχής λοιπόν σχετίζονταν περισσότερο με την δυνατότητα διαρκούς παρουσίας στην πόλη, με μια σχέση ιδιοκτησίας στον ίδιο χώρο ή με προσόντα ικανά να αντισταθμίσουν παρόμοια έλλειψη, παρά με την αποκλειστική ιδιοκτησία γης στην ύπαιθρο.

Οι Επτανήσιοι ευγενείς δεν είχαν την αναγνώριση του τίτλου στην Μητρόπολη και ο τίτλος τους αναγνωρίζονταν μόνο εκτός αυτής, δηλαδή στον τόπο καταγωγής και δράσης τους καθώς και στις υπόλοιπες κτήσεις του *Stato da Mar*. Διαφορετική ρύθμιση υπήρχε για τους ευγενείς της Κρήτης. Το *Libro d'Oro* παρέμεινε μέχρι την πτώση της Βενετίας, το 1797.²² Όταν αποβιβάστηκαν οι δημοκρατικοί Γάλλοι στην Κέρκυρα, φέρνοντας καινούργιες ιδέες και καταλύοντας το αριστοκρατικό πολίτευμα, ο λαός πανηγύρισε βλέποντας τους σαν απελευθερωτές. Ανάμεσα στις εκδηλώσεις τις εποχής έχουμε το φύτεμα του δέντρου της ελευθερίας στην κάτω πλατεία.²³

Η τελετή πλαισιώθηκε με λαϊκό γεύμα, στο οποίο προσφέρθηκε άφθονο κρασί, μοιράστηκαν χρήματα στους φτωχούς και τέλος η γιορτή έκλεισε με λαϊκούς χορούς. Μέσα στο θόρυβο της λαμπρής αυτής γιορτής παραδόθηκε στις φλόγες η σημαία της Βενετίας, ενώ στη θέση της υψώθηκε η σημαία των Γάλλων.²⁴ Η πράξη αυτή, γράφτηκε στα πρακτικά του Δημαρχείου. Ενώ όμως κάηκε η σημαία, λησμονήθηκε φαίνεται η δεύτερη πράξη της φωτιάς, που ήταν το κάψιμο του «χρυσού βιβλίου», μέσα στο οποίο από αιώνες, γράφονταν οι ευγενείς και τα παιδιά τους. Η παράλειψη αυτή εξερέθισε το λαό, ιδιαίτερα δε τους χωρικούς, οι οποίοι παραπονέθηκαν με

¹⁹ Μοσχόπουλος Ν. Γεώργιος., «Το libro d' oro στην Επτανήσο (ειδήσεις από επίσημα έγγραφα και ο κώδικας της Ιθάκης)», στο Άνθη Χαρίτων, Βενετία 1998.

²⁰ Ο.π.

²¹ Ο.π..

²² Ο.π.

²³ Ο.π.

²⁴ Ο.π.

αναφορά τους στον γάλλο στρατηγό Γεντιλί. «Ελπίδα μας» γράφανε, «ήταν να δούμε στη φωτιά το χρυσό βιβλίο και τους τόμους, τα διπλώματα με τα προνόμια και τα αξιώματα των ευγενών».²⁵ Ο Γεντιλί, έστειλε την αναφορά στο Δημαρχείο και οι σύνεδροι διατάζανε όχι μονάχα να καεί το χρυσό βιβλίο, αλλά να καταστραφούν και όλα τα οικοδόμημα και τα εμβλήματα που θύμιζαν το προηγούμενο καθεστώς.

Η απόφαση αυτή έχει ημερομηνία 6 Ιουλίου 1797.²⁶ Μετά δε την απόφαση, το Δημαρχείο εξέδωσε και σχετική προκήρυξη. Μετά την έκδοση της προκηρύξεως, το χρυσό βιβλίο και οι περγαμινές των προνομίων, ρίχτηκαν στη φωτιά. Πλήθος κόσμου, με επικεφαλής τους νόθους των ευγενών, γύρισε παντού με σκάλες στους ώμους και κατέστρεφε τους λέοντες και τα σύμβολα της αριστοκρατίας²⁷. Και όσον αφορά βέβαια τα σήματα και τους λέοντες, δεν προξενήθηκε ζημιά αξιόλογη. Το κάψιμο όμως των εγγράφων και των περγαμινών, ήταν για την ιστορία ζημιά ανεπανόρθωτη, χωρίς καμιά ωφέλεια για το λαό, διότι με το κάψιμο δεν ήταν δυνατόν να σβηστεί μια ιστορία αιώνων.

Σαν πρώτη πηγή έχουμε τον Μάρμορα, ο οποίος το 1672 μας δίνει τον ακριβή αριθμό (112) και τα ονόματα των οικογενειών των ευγενών στην Κέρκυρα²⁸:

Alipuzza
Altavilla
Antiocho
Arcudi
Argiro
Argiopulo
Assimopulo
Avloniti
Avrami
Bacco
Baglairin

²⁵ Σπύρου Κατσαρού Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

²⁶ Μοσχόπουλος Ν. Γεώργιος., «Το libro d' oro στην Επτάνησο (ειδήσεις από επίσημα έγγραφα και ο κώδικας της Ιθάκης», στο Άνθη Χαρίτων, Βενετία 1998.

²⁷ Ο.π.

²⁸ Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικοδόμημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικοδόμημα τους.

Bambati
Baffan
Bellanda
Beneviti
Bua
Bulgari
Calichiopoulo
Calogera
Calotheto
Camali
Canalioti
Capadoca
Capello
Caridà
Cariofilo
Castrici
Cavalari
Cavassila
Capodistria
Cazaiti
Cochini
Colità
Comi
Damilo
Digoti
Dimani
Dondi
Doria
Dramitino
Eparcho
Festa
Figlio

Fiomaco
Floro
Fortio
Galiello
Gafin
Geromeriati
Giropetri
Giustinian
Gonemi
Grapsa
Lanza
Lepegnoti
Lisgarà
Lucani
Zacchi
Lupinà
Louvro
Marcoran
Marmora
Masaraki
Mastraka
Metaxà
Midei
Minio
Morello
Mosco
Mostoxidi
Mozzanega
Padouan
Palatianò
Palazzuol
Pandin

Pangali
Paniperi
Papadato
Pendamodi
Petretin
Piero
Polilà
Politi
Prossalendi
Quartano
Rarturo
Reseletti
Schiadà
Reggini
Ricchi
Risicari
Roditi
Rodostamo
Romanò
Sachlichì
Soffianò
Spada
Spanopulo
Spinelli
Stefanopoulo
Theotochi
Tomopulo
Trandafilo
Triferò
Triuolli
Vandalacchi
Vassilato

Veia
Venier
Vervizioti
Vlassopulo
Vuglessi

Ο Dondi το 1764 προσθέτει ακόμη άλλα 9 ονόματα: Ceruli Conti Dezorzi Gangadi Gialina Lascari Mazzoleni Papadopoli Valsamachi.

Επιπλέον ο Σ.Κ. Θεοτόκης²⁹, εκτός από τα παραπάνω, προσθέτει τα παρακάτω ονόματα, συμπληρώνοντας έτσι τον έλεγχο των ευγενών οικογενειών της Κέρκυρας κατά την Βενετοκρατία: Anastassi Calicò Culuri Dessateli Anesini Caliva Cursorsi Evretopulo Antonato Callergi Dacorò Gliopulo Aspruliano Calutsico Damodò Glissuradachi Borsorsich Cavoli Darmero Larvaro Brochini Cherchireo Davidi Lentessuri Cacuri Condari Decadio Lidi Calcina Consola Deputado Livrinà Lumbardo Mavrogeni Pienero Sivati Macedo Moscoviti Rendi Solomò Marino Nucio Rimadoro Spirighi Marizza Papadimitropulo Rocochefalo Spiri Mavro Paramani Schiriotti Stamitsa Mavromati Perdicari Sivanchi Vaimi Vatatsi

Το 1791 προστέθηκαν στο Libro d'oro ακόμη δύο οικογένειες, Arliotti και Chiriachi, και το 1797, μία τελευταία, Albana. Συνολικά λοιπόν στο Libro d'oro της Κέρκυρας ήταν γραμμένες 227 βενετικές οικογένειες ευγενών.³⁰ Απο αυτές, στα τέλη του του 19ου αιώνα είχαν μείνει μόνο 21, οι ακόλουθες: Arliotti Cerulli Pieri Rodostamo Bulgari Dusmani Polila Saclichi Calogera Gialina Prossalendi Sordina Capello Lando Quartano Teotochi Capodistria Marmora Ricchi Trivoli Vracliotti

Μετά την ήττα των Δημοκρατικών Γάλλων εκ μέρους των Ρωσσοτούρκων επανήλθε το αριστοκρατικό πολίτευμα και το 1799 δόθηκε εντολή στον διευθυντή του Αρχείου Κερκύρας, Καλογερά, να συνάξει ένα καινούργιο Libro d'oro αναγράφοντας τα ονόματα, τις ημερομηνίες γέννησης κλπ όλων των ευγενών της Κέρκυρας, ενηλίκων και ανηλίκων.³¹ Το 1803, με το καινούργιο σύνταγμα των Ιονίων Νήσων, το οποίο είχε εγκριθεί από τις προστάτιδες δυνάμεις, ξαναδόθηκαν στους ευγενείς όλα τα

²⁹ Θεοτόκης Σ.Κ., “Αναμνηστικό τεύχος”, (τομος Α).

³⁰ Eugene Rizo Rangabe, Livre D'Or de la Noblesse Ionienne.

³¹ Ο.π.

δικαιώματα και τα προνόμια του παρελθόντος, θεσπίζοντας σε 90 τον αριθμό των μελών του Μεγάλου Συμβουλίου της Κέρκυρας.

1.3 Ο ρόλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία είναι ο κύριος παράγοντας που οι οικογένειες που θα ερευνήσουμε βρέθηκαν στη Κέρκυρα. Ήταν ένα κράτος που έλεγχε μεγάλο μέρος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Δυτικής Ασίας και της Βόρειας Αφρικής μεταξύ του 14ου και των αρχών του 20ου αιώνα. Ιδρύθηκε στα τέλη του 13ου αιώνα στη βορειοδυτική Μικρά Ασία στην πόλη Σετζούτ (σύγχρονη Επαρχία Μπιλετσίκ) από τον Ογούζο Τούρκο φύλαρχο Οσμάν Α΄.³² Το 1354 οι Οθωμανοί πέρασαν στην Ευρώπη και με την κατάκτηση των Βαλκανίων το Οθωμανικό μπεηλίκι μεταμορφώθηκε σε μια διηπειρωτική αυτοκρατορία. Οι Οθωμανοί κατέλυσαν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από το Μωάμεθ τον Πορθητή το 1453.³³

Κατά τη διάρκεια του 16ου και του 17ου αιώνα, στην κορύφωση της ισχύος της, υπό τη βασιλεία του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς, η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν μια πολυεθνική, πολυγλωσσική αυτοκρατορία που έλεγχε το μεγαλύτερο μέρος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, τμήματα της Κεντρικής Ευρώπης, τη Δυτική Ασία, τμήματα της Ανατολικής Ευρώπης και τον Καύκασο, τη Βόρεια Αφρική και το Κέρας της Αφρικής. Στις αρχές του 17ου αιώνα η αυτοκρατορία περιλάμβανε 32 επαρχίες και πολλά υποτελή κράτη. Με την Κωνσταντινούπολη ως πρωτεύουσά της και τον έλεγχο των εδαφών γύρω από τη λεκάνη της Μεσογείου, η Οθωμανική Αυτοκρατορία βρισκόταν στο επίκεντρο των αλληλεπιδράσεων μεταξύ του Ανατολικού και του Δυτικού Κόσμου επί έξι αιώνες.

Η αυτοκρατορία εξακολούθησε να διατηρεί ευέλικτη και ισχυρή οικονομία, κοινωνία και στρατό σε όλη τη διάρκεια του 17ου και του 18ου αιώνα. Ωστόσο κατά τη διάρκεια μιας μακράς περιόδου ειρήνης από το 1740 ως το 1768, το οθωμανικό στρατιωτικό σύστημα έμεινε πίσω από εκείνο των Ευρωπαίων ανταγωνιστών της, των αυτοκρατοριών των Αψβούργων και της Ρωσίας³⁴. Κατά την περίοδο του

³² Κιτσίκης Δ., Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 1280-1924, 4η έκδοση, Αθήνα.

³³ Ο.π.

³⁴ Ο.π.

Τανζιμάτ (1839-1876) η σειρά συνταγματικών μεταρρυθμίσεων της κυβέρνησης οδήγησε σε έναν αρκετά σύγχρονο στρατό βασισμένο στη στρατολόγηση, τη μεταρρύθμιση του τραπεζικού συστήματος, την αντικατάσταση του θρησκευτικού νόμου με τον κοσμικό και σε συντεχνίες με σύγχρονα εργοστάσια. Οι χριστιανικοί πληθυσμοί της αυτοκρατορίας, λόγω του υψηλότερου μορφωτικού τους επιπέδου, άρχισε να προσπερνάει τη μουσουλμανική πλειοψηφία, οδηγώντας σε μεγάλη δυσαρέσκειά της. Η ήττα και η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1908-1922) ξεκίνησε με τη Δεύτερη Συνταγματική Περίοδο, μια στιγμή ελπίδας και υπόσχεσης που γεννήθηκε με την Επανάσταση των Νεότουρκων, που επανέφερε το Οθωμανικό σύνταγμα του 1876 και εισήγαγε τον πολυκομματισμό με εκλογικό σύστημα δύο σταδίων (εκλογικό νόμο) για το Οθωμανικό Κοινοβούλιο.³⁵

Το σύνταγμα προσέφερε ελπίδα, απελευθερώνοντας τους πολίτες της αυτοκρατορίας να εκσυγχρονίσουν τους θεσμούς του κράτους, να αναζωογονήσουν τη δύναμή του και να του επιτρέψουν να αντισταθεί έναντι των εξωτερικών δυνάμεων. Η εγγύησή του για τις ελευθερίες υποσχόταν να διαλύσει τις ενδοκοινοτικές εντάσεις και να μεταμορφώσει την αυτοκρατορία σε ένα πιο αρμονική περιβάλλον. Αντ' αυτού αυτή η περίοδος έγινε η ιστορία του αγώνα του λυκόφωτος της αυτοκρατορίας. Τα μέλη του κινήματος των Νεότουρκων που άλλοτε ενεργούσαν υπόγεια ίδρυσαν τώρα τα κόμματά τους. Μεταξύ αυτών η "Επιτροπή της Ένωσης και της Προόδου", και το "Κόμμα Ελευθερίας και Συμφωνίας" ήταν μεγάλα κόμματα. Επωφελούμενη από την πολιτική διαμάχη η Αυστροουγγαρία προσάρτησε επισήμως τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη το 1908. Η τελευταία από τις οθωμανικές απογραφές πραγματοποιήθηκε το 1914. Παρά τις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις που επανίδρυσαν τον Οθωμανικό Στρατό, η αυτοκρατορία έχασε τα εδάφη της Βόρειας Αφρικής και τα Δωδεκάνησα κατά τον Ιταλοτουρκικό Πόλεμο (1911) και σχεδόν όλα τα ευρωπαϊκά της εδάφη κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913). Η αυτοκρατορία αντιμετώπισε συνεχείς αναταραχές τα χρόνια που προηγήθηκαν του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, συμπεριλαμβανομένου του Οθωμανικού αντιπραξικοπήματος του 1909, της καταστολής του και δύο περαιτέρω πραξικοπημάτων το 1912 και το 1913.³⁶

³⁵ Ο.π.

³⁶ Ο.π.

Η εμπλοκή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ξεκίνησε με την Οθωμανική αφνιδιαστική επίθεση στις Ρωσικές ακτές της Μαύρης Θάλασσας στις 29 Οκτωβρίου 1914. Μετά την επίθεση αυτή η Ρωσία και οι σύμμαχοί της, η Γαλλία και η Βρετανία, κήρυξαν τον πόλεμο στους Οθωμανούς. Υπήρξαν αρκετές σημαντικές οθωμανικές νίκες στα πρώτα χρόνια του πολέμου, όπως η Μάχη της Καλλίπολης και η Πολιορκία του Κουτ. Το 1915 η Οθωμανική κυβέρνηση ξεκίνησε την εξολόθρευση του Αρμενικού πληθυσμού της, με αποτέλεσμα τον θάνατο περίπου 1,5 εκατομμυρίου Αρμενίων κατά τη Γενοκτονία των Αρμενίων. Η γενοκτονία διεξήχθη τόσο κατά όσο και μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και υλοποιήθηκε σε δύο φάσεις: την ολοκληρωτική εξόντωση του αρτιμελούς αρσενικού πληθυσμού με σφαγές και την υποβολή των στρατευσίμων σε καταναγκαστική εργασία, ακολουθούμενη από την εκτόπιση γυναικών, παιδιών, ηλικιωμένων και αναπήρων σε πορείες θανάτου στην Έρημο της Συρίας. Προωθούμενοι από στρατιωτική συνοδεία, οι εκτοπισμένοι στερούντο τροφής και νερού και υφίσταντο περιοδικά ληστείες, βιασμούς και συστηματική σφαγή. Μαζικές σφαγές πραγματοποιήθηκαν επίσης κατά της Ελληνικής και της Ασσυριακής μειονότητας της Αυτοκρατορίας στο πλαίσιο της ίδιας εκστρατείας εθνοκάθαρσης.³⁷

Η Αραβική Εξέγερση άρχισε το 1916 και έγειρε την πλάστιγγα σε βάρος των Οθωμανών στο μέτωπο της Μέσης Ανατολής, όπου φαινόταν να έχουν το πάνω χέρι κατά τα πρώτα δύο χρόνια του πολέμου. Η Ανακωχή του Μούδρου υπογράφηκε στις 30 Οκτωβρίου 1918, θέτοντας το θέμα του διαμελισμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που έγινε με τη Συνθήκη των Σεβρών. Αυτή η συνθήκη, όπως σχεδιάστηκε στη διάσκεψη του Λονδίνου, επέτρεψε στο σουλτάνο να διατηρήσει τη θέση και τον τίτλο του. Η κατοχή της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης οδήγησε στην ίδρυση του Τουρκικού εθνικού κινήματος, που κέρδισε τον Τουρκικό Πόλεμο της Ανεξαρτησίας (1919-23) υπό την ηγεσία του Μουσταφά Κεμάλ (που αργότερα έλαβε το προσωνύμιο "Ατατούρκ"). Το σουλτανάτο καταργήθηκε την 1η Νοεμβρίου 1922 και ο τελευταίος σουλτάνος Μωάμεθ ΣΤ΄ (1918-22) εγκατέλειψε τη χώρα στις 17 Νοεμβρίου 1922. Το χαλιφάτο καταργήθηκε στις 3 Μαρτίου 1924. Ο Κεμάλ έκτοτε ανέλαβε την ανοικοδόμηση του νέου κράτους.

³⁷ Ο.π.

1.4 Τα γεγονότα στην Κέρκυρα πριν την Άλωση

Οι Τούρκοι είχαν κατακτήσει σχεδόν ολόκληρη τη Μακεδονία και τα παράλια της Θράκης. Η Ελλάδα ολόκληρη, αλλά και η Ευρώπη βρίσκονταν σε δυσμενή θέση. Κι ενώ οι Κερκυραίοι μετά το θάνατο του Καρόλου Γ΄ πίστεψαν πως αποτίναξαν τον Ανδηγαυικό ζυγό, τον οποίο δεν άντεχαν άλλο, καθώς είχε ταπεινώσει αφάνταστα την ορθόδοξη εκκλησία, ο άρχοντας της Πάδουας, Φραγκίσκος Καράρα, έστειλε τον στρατηγό του Ιάκωβο Σκροβένιο, ο οποίος κατέλαβε την Κέρκυρα και τα Φρούρια της.³⁸

Οι Κερκυραίοι βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη θέση ενώ από τους Ναπολιτάνους δεν ήλπιζαν σε καμία βοήθεια. Με τις παρακινήσεις του Βενετού πρέσβη στην Κέρκυρα, αποφάσισαν να αναθέσουν την προστασία και τη διοίκηση τους στη Βενετία. Ωστόσο, την απόφαση αυτή οι άρχοντες δεν την ανακοίνωσαν. Τη συζήτησαν με τον πρόξενο των Βενετών, Ιωάννη Πενεζάκο, ο οποίος έκανε τη σχετική έκθεση στη Βενετία. Οι Βενετοί έδωσαν μεγάλη σημασία στο γεγονός και διέταξαν αμέσως τον Ιωάννη Μιάνη, ναύαρχο του Κόλπου, να πάει στην Κέρκυρα να διαπραγματευτεί με τους Κερκυραίους.

Στην Κέρκυρα, τον δέχτηκαν με ακράτητο ενθουσιασμό. Εκείνος τους παρακίνησε και τους έπεισε πως είναι ανάγκη, για την ασφάλεια τους να τεθούν κάτω από τη σημαία της Βενετίας, δίνοντας τους συγχρόνως και πολλές υποσχέσεις. Έπειτα, αναχώρησε από τη συνεδρίαση και τους άφησε να αποφασίσουν. Το συμβούλιο των Κερκυραίων αποφάσισε παμψηφεί, να παραχωρήσει την Κέρκυρα στη Βενετία, με την υποχρέωση όμως από μέρους των Βενετών, να σεβαστούν σε όλη τους την έκταση τα προνόμια, τα οποία είχαν παραχωρήσει τόσο οι Έλληνες βασιλιάδες του Δεσποτάτου της Ηπείρου, όσο και οι Ανδηγαυοί.³⁹

Ο Μανιάνης αποδέχτηκε τον όρο και υποσχέθηκε πως η Γερουσία της Βενετίας θα μεγάλωνε ακόμη τα προνόμια αυτά. Έτσι, στις 20 Μαΐου 1386, υψώθηκε η σημαία του Αγίου Μάρκου και ακολούθησαν γιορτές και εκδηλώσεις ακράτητου ενθουσιασμού. Την ημέρα εκείνη, ύστερα από τη λιτανεία, τοποθετήθηκε και ο θεμέλιος λίθος της εκκλησίας του Αγίου Μιχαήλ-Ταξιάρχη, ο οποίος ήταν ο

³⁸ Κατσαρός Σπ. Ιστορία της Κέρκυρας, Εκδόσεις: Mellon.

³⁹ Ο.π.

προστάτης των στρατιωτικών δυνάμεων της Βενετίας. Αργότερα, η εκκλησία αυτή, καθιερώθηκε σαν ενορία των Ευγενών της Κέρκυρας.

Μετά από τις εκδηλώσεις, οι Κερκυραίοι έστειλαν στη Βενετία πέντε πρεσβευτές, με εντολή να δηλώσουν πίστη και υπακοή στον ηγεμόνα της Βενετίας και να επικυρώσουν τη συνθήκη που είχαν συνομολογήσει με τον Μιάνη. Οι πρεσβευτές αυτοί ήταν οι : Πέτρος Αρχιστράτηγος, Ριχάρδος Αλταβίλλας, Ιωάννης Αλεξίου Καβασίλας (συμβολαιογράφος), Αντώνιος Ερρίκου και κόμης Νικόλαος Βραγανιώτης. Μαζί τους πήραν διαπιστευτήρια έγγραφα με τα οποία οι Κερκυραίοι δήλωναν ότι στους πρεσβευτές δίνουν απόλυτο δικαίωμα και εξουσία να διαπραγματευθούν το Κερκυραϊκό ζήτημα με τη Βενετία και να προβούν σε οριστικό διακανονισμό του. Στο μεταξύ, για να φανούν ειλικρινείς στη Βενετία, εκλέξανε τον Μιάνη, προσωρινό διοικητή του νησιού, μέχρι η Βενετία να δώσει άλλες εντολές.⁴⁰

Ο Μιάνης δέχτηκε το αξίωμα και έδωσε διαταγή στον Ιωάννη Γιουράνο, να συνοδεύσει τους Κερκυραίους πρεσβευτές με τα πλοία του και να τους οδηγήσει στη Βενετία. Οι πρεσβευτές της Κέρκυρας έγιναν δεχτοί στη Βενετία με ενδείξεις φιλίας και εμπιστοσύνης, όπου έμειναν για έξι μήνες. Η Βενετία δέχτηκε με ενθουσιασμό τους νέους υποτελείς και στις 8 Ιανουαρίου 1387 παραδώσανε στους Κερκυραίους πρεσβευτές, το επίσημο έγγραφο της αποδοχής, γραμμένο στα λατινικά, το οποίο ακολουθεί μεταφρασμένο⁴¹:

1386 – 8 Ιανουαρίου

«Επειδή παρουσιάστηκαν ενώπιον μας οι πρεσβευτές της Κέρκυρας και δήλωσαν πίστη και υπακοή, θεωρήσαμε αναγκαίο, να μελετήσουμε τη συνθήκη που υπογράψανε οι Κερκυραίοι, με τον ευγενή Ιωάννη Μιάνη, διοικητή του κόλπου και αντιπροσώπου μας. Με τη συνθήκη αυτή, οι προύχοντες της Κέρκυρας, ζητάνε να εξασφαλίσουν τη διοίκηση μας στο νησί τους. Για να φανερώσουμε δε, ότι με ευχαρίστηση δεχόμαστε να προστατεύσουμε όποιον ζητά τη βοήθεια μας, αφού μελετήσαμε με προσοχή τη συνθήκη και όσα ζητούν οι κάτοικοι της Κέρκυρας, κι αφού βεβαιωθήκαμε ότι οι Κερκυραίοι θα είναι πιστοί στην ηγεμονία μας, και θα αναγνωρίσουν την ειλικρινή μας διάθεση, να τους υποστηρίξουμε με τη δύναμη μας και να τους διοικήσουμε με καλοσύνη και φιλανθρωπία, δεχόμαστε όλα τα κεφάλαια

⁴⁰ Ό.π.

⁴¹ Ό.π.

της συνθήκης όπως οι Κερκυραίοι τα διατύπωσαν και τα προνόμια που μας ζητούν και τα επιβεβαιώνουμε, με την επίσημη σφραγίδα μας. Τέλος, επειδή έχουμε σκοπό να ανορθώσουμε το νομοθετικό κύρος του νησιού και να βοηθήσουμε για την εσωτερική του καλυτέρευση, επιφυλασσόμεθα να στείλουμε σύντομα, ευγενείς Βενετούς διοικητές, οι οποίοι σε συνεργασία με τη διοίκηση μας και τη δικαιοσύνη μας, θα υποδείξουν τις απαραίτητες υπηρεσίες».

Στο έγγραφο αυτό, προστέθηκαν σε παράρτημα και τα προνόμια που παραχωρούσαν στο νησί, με διαταγή του Δόγη. Το έγγραφο σφραγίστηκε με χρυσή σφραγίδα, και το παρέλαβαν οι Κερκυραίοι πρεσβευτές, ευχαριστημένοι που κατάφεραν και πέτυχαν να σεβαστεί η Βενετία τα προνόμια που είχαν παραχωρήσει οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες, οι Δεσπότες της Ηπείρου και οι Ανδηγαυοί βασιλιάδες. Πριν όμως φύγουν από τη Βενετία, οι Κερκυραίοι παραχώρησαν στους Βενετούς το δικαίωμα να εισπράττουν από τους Κερκυραίους, με την υποχρέωση να ανοικοδομήσουν τα τείχη της πόλεως. Επιπλέον, παραχώρησαν στη Βενετία το δικαίωμα, να χρησιμοποιεί τα περίσσια χρήματα που θα υπήρχαν στο νησί, με την υποχρέωση, να βελτιώνει τα έργα.⁴²

Σε αντάλλαγμα, οι Βενετοί αναγνώρισαν όλα τα προνόμια που είχε παραχωρήσει ο Μιάνης και η συμφωνία, έγινε δημόσια συνεδρίαση, μέσα στο παλάτι του Δόγη, παρουσία του αρχιγραμματέα Δεξιδερίου Τσούκα, του Πέτρου Δερρώση και του συμβολαιογράφου της Δημοκρατίας. Ωστόσο, το έγγραφο υπέγραψε μόνο ο Λεονάρδος Αρβάλης, ο οποίος και το συνέταξε.⁴³

Ακόμη, διοικητής στην Κέρκυρα στάλθηκε ο Μαρίνος Μαλιπιέρρης, στον οποίον δόθηκε ο τίτλος «Γενικός Προμηθευτής». Όταν έφτασε στο νησί της Κέρκυρας, μαζί με τους πέντε βοηθούς του, οι Κερκυραίοι τους υποδέχτηκαν με τόσο ενθουσιασμό, που νόμιζε κανείς πως επέστρεψαν από την πιο ένδοξη εκστρατεία. Το ίδιο μόλις χρόνο οι Βενετοί κατέστρεψαν το φρούριο της Κασσιώπης. Ο Μαλιπιέρρης έδειξε φρόνηση και δικαιοσύνη. Το 1389, διέταξε όσους κατέχουν δημόσια κτήματα τα οποία είχαν κατακτήσει στις διάφορες εποχές, να τα αποδώσουν. Και τα κτήματα αυτά αποδόθηκαν στο Δήμο.⁴⁴

⁴² Ο.π.

⁴³ Ο.π.

⁴⁴ Ο.π.

Μερικά χρόνια αργότερα, πέθανε στην Κέρκυρα ο διοικητής Αντώνιος Βενιόρος, ο θάνατος του οποίου βύθισε το λαό σε πένθος. Μετά το θάνατο του, ο Δεσπότης Ιωαννίνων Θωμάς, ένας άνθρωπος άπληστος για κατακτήσεις, μπήκε με το στρατό του στα σύνορα της Κέρκυρας και σαν βάρβαρος κατέστρεψε τα πάντα. Οι Κερκυραίοι παρατάζανε δέκα χιλιάδες στρατιώτες, πέρασαν την Ήπειρο και προκάλεσαν το Θωμά σε μάχη, όπου στο τέλος νίκησαν. Ο Θωμάς, τράπηκε με το στρατό του σε φυγή και οι Κερκυραίοι, αφού ελευθέρωσαν τις πόλεις που ήταν δικές τους, μπήκαν και στα σύνορα του Θωμά. Πολιόρκησαν και κατέκτησαν τη Σαγιάδα και στη συνέχεια στρατοπέδευαν έξω από την Πάργα και προχώρησαν μέχρι το Φανάρι.⁴⁵

Το 1431, ο Αλημπέης με στίφη Τούρκων στρατιωτών, έκανε επίθεση και επιχείρησαν να καταλάβουν την Κέρκυρα. Ωστόσο η επιχείρηση αυτή αναχαιτίστηκε από τη φρουρά της Κέρκυρας και η επιχείρηση απέτυχε.

⁴⁵ Ο.π.

1.5 Η Άλωση της Πόλης - 29^η Μαΐου 1453

Πολλές φορές η Άλωση της Κωνσταντινούπολης χρησιμοποιείται από τους ιστορικούς ως γεγονός που σηματοδοτεί το τέλος του Μεσαίωνα και την έναρξη της Αναγέννησης και της Εποχής των Ανακαλύψεων. Πολλοί μάλιστα εξ αυτών συμφωνούν στο ότι η μαζική μετακίνηση πολλών Ελλήνων από την Κωνσταντινούπολη στην Ιταλία λόγω της Άλωσης έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του περιεχομένου και της φιλοσοφίας που ακολούθησαν τα πρόσωπα της Αναγέννησης.⁴⁶

Αφηγούμενος ο ιστορικός Νικήτας Χωνιάτης την άλωση της Πόλης από τους Φράγκους (1204), έγραψε πως αν λεηλατούσαν την πόλη οι Τούρκοι δε θα προέβαιναν σε τέτοιου μεγέθους καταστροφές. Κατά ειρωνεία της τύχης, 249 χρόνια αργότερα η εικασία του έμελλε να αποδειχθεί στην πράξη. Την 29η Μαΐου του 1453, τα στρατεύματα του Μωάμεθ Β΄ εισήλθαν στην πόλη του Κωνσταντίνου. Αυτό ήταν το τέλος της υπερχλιετούς Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Στο σημερινό άρθρο θα επιχειρήσω να παρουσιάσω τα γεγονότα που προηγήθηκαν και τους πρωταγωνιστές πίσω από αυτά.⁴⁷

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 και τον αγώνα δρόμου των διάδοχων ηγεμονιών για την απελευθέρωσή της από τους Λατίνους, τίποτα δε θύμιζε τις ένδοξες μέρες του παρελθόντος. Η ασύνετη διακυβέρνηση των Παλαιολόγων και οι ενδοδυναστικές έριδες συνετέλεσαν στην περαιτέρω αποδυνάμωση της εύθραυστης Αυτοκρατορίας και στην καταστροφή οποιασδήποτε ανορθωτικής δύναμης είχε παραμείνει εντός της. Βλέποντας τη δεινή κατάστασή της, οι Βαλκάνιοι ηγεμόνες έσπευσαν να επωφεληθούν εδαφικά, όμως λόγω της ανικανότητας (ίσως και αβλεψίας) τους, ένας νέος αντίπαλος με επεκτατικές διαθέσεις ήλθε στο προσκήνιο, οι Οθωμανοί.

Σε διάστημα πενήντα μόλις ετών από την είσοδό τους στη Βαλκανική Χερσόνησο το 1354 με την κατάληψη της Καλλίπολης, οι Οθωμανοί κατάφεραν να υπερισχύσουν των συνασπισμένων Σέρβων και Βουλγάρων, στο Ορμένιο το 1371 και στην πεδιάδα του Κοσσυφοπεδίου το 1389. Οι νίκες τους είχαν ως συνέπεια την καθυπόταξη της

⁴⁶ Ζαχαριάδου Ελισάβετ, Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. Θ΄, Αθήνα, 1980, σελ. 209-213.

⁴⁷ Nicol D., Constantine the XI and Mehmed II: the fall of Constantinople 1448-1453, The last centuries of Byzantium 1261-1453, Β΄ Έκδοση, Cambridge, 1993, σελ. 369-393.

Βουλγαρίας και τη δια φόρου υποτέλεια των σερβικών πριγκιπάτων στον σουλτάνο. Η ήττα των Οθωμανών στην Άγκυρα το 1402, η αιχμαλωσία του σουλτάνου Βαγιαζήτ Α΄ Κεραυνού από τον Ταμερλάνο και ο δεκαετής πόλεμος που ακολούθησε μεταξύ των ανταπαιτητών του θρόνου παρέτειναν απροσδόκητα τη ζωή της Αυτοκρατορίας. Όμως, το 1413 η μεσοβασιλεία λήγει και ο οθωμανικός επεκτατισμός επανέρχεται, το 1430 καταλαμβάνεται η Θεσσαλονίκη. Τις παραμονές της Άλωσης, από την άλλοτε κραταιά Αυτοκρατορία είχε απομείνει μόνο μια λωρίδα γης γύρω από την Κωνσταντινούπολη και το δεσποτάτο του Μορέως στην Πελοπόννησο.⁴⁸

Το 1449 μετά τον θάνατο του Ιωάννη Η΄, στέφεται στον Μυστρά (ο τελευταίος) βασιλεύς Ρωμαίων, ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος. Πρώτη μέριμνά του ήταν η προετοιμασία για τη διαφαινόμενη επίθεση κατά της πόλεως από τον σουλτάνο, στον οποίο απέδιδε ετήσιο φόρο υποτέλειας. Συμπαραστάτες στο έργο του αυτό είχε τον στενό του φίλο και Μέγα Λογοθέτη, Γεώργιο (Σ)Φραντζή και τον Μέγα Δούκα, Λουκά Νοταρά.⁴⁹ Το 1451 πεθαίνει ο σουλτάνος Μουράτ ο Β΄ και τον διαδέχεται ο υιός του Μωάμεθ, που θέτει ως πρωταρχικό του στόχο την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης. Το έτος 1452 παρήλθε με προετοιμασίες αμφοτέρων των πλευρών για την επικείμενη πολιορκία.⁵⁰

Προκειμένου να εξασφαλίσει βοήθεια από τη Δύση (που όμως δεν ήλθε) ο Αυτοκράτορας επισημοποιεί την ένωση των εκκλησιών, όπως είχε αποφασιστεί στη Φλωρεντία το 1439. Αυτό, σε συνδυασμό με την άφιξη του τέως μητροπολίτη Κιέβου και νυν καρδινάλιου Ισιδώρου και του Λεονάρδου, Λατίνου επισκόπου Χίου, όξυνε τα πνεύματα. Η ενωτική λειτουργία τελέστηκε στην Αγία Σοφία, παρουσία του Αυτοκράτορα, τη 12η Δεκεμβρίου του 1452, προκαλώντας την αντίδραση των Ανθενωτικών. Αγανακτισμένος από την εριστική στάση του Λεονάρδου, αλλά και λόγω των ανθενωτικών του φρονημάτων ο Μέγας Δούκας φέρεται να ανέκραξε «κρείττον εστιν ειδέναι έν μέση τη πόλει φακιόλιον βασιλεϋδον Τούρκων ή καλύπτραν λατινικήν». Τους πρώτους μήνες του 1453 ο Αυτοκράτορας προέβη στις τελευταίες προετοιμασίες, συντηρήθηκαν τα τείχη, ανεσκάφη η τάφος και κλείστηκε

⁴⁸ Ζαχαριάδου Ελισάβετ, Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. Θ΄, Αθήνα, 1980, σελ. 209-213.

⁴⁹ Ράνσιμαν Στίβεν, Η άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453), Παπαδήμας, Αθήνα, 2002, σελ. 20-114.

⁵⁰ Nicol D., Constantine the XI and Mehmed II: the fall of Constantinople 1448-1453, The last centuries of Byzantium 1261-1453, Β΄ Έκδοση, Cambridge, 1993, σελ. 369-393.

το χείλος του Κεράτιου κόλπου με αλυσίδα. Ευχάριστη έκπληξη αποτέλεσε η έλευση του Ιωάννη Ιουστινιάνη, επικεφαλής ενός σώματος 700 Γενουατών.

Η πολιορκία ξεκίνησε την 6η Απριλίου του 1453. Ο σουλτανικός στρατός αριθμούσε περίπου 180.000 άνδρες, ενώ η Πόλη αποκλείστηκε διά θαλάσσης, οι υπερασπιστές της δεν ξεπερνούσαν τους 8.500. Το μεγάλο ατού των πολιορκητών πέραν της αριθμητικής υπεροχής, ήταν η κατοχή της Μπομπάρδας, ενός τεραστίου κανονιού κατασκευασμένου από τον Ούγγρο μηχανικό Ουρβανό, που προξένησε τεράστιες καταστροφές στα θεοδοσιανά τείχη. Την 22α Απριλίου ο οθωμανικός στόλος εισήλθε στον Κεράτιο διά ξηράς, συρόμενος πάνω σε κορμούς δέντρων από την πλευρά του Γαλατά. Η δυσμενής εξέλιξη συνοδεύτηκε από έλλειψη τροφίμων, που όμως δεν έκαμψε το ηθικό των υπερασπιστών της Πόλης. Παρά τους συνεχείς βομβαρδισμούς, ο άμαχος πληθυσμός καθημερινά επισκεύαζε, έστω και πρόχειρα, τις φθορές που είχαν προκληθεί στα τείχη.⁵¹

Την 21η Μαΐου, ο Μωάμεθ προτείνει εκ νέου παράδοση της Πόλης, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος αρνείται με χαρακτηριστικό τρόπο: «Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶν οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν».⁵² Στις 28 Μαΐου τελείται στην Αγία Σοφία η τελευταία θεία λειτουργία και ο Αυτοκράτορας μεταβαίνει εσπευσμένα στα τείχη, όπου χαράματα της Τρίτης 29 Μαΐου συντελείται η τελική έφοδος του οθωμανικού στρατού. Ο Ιουστινιάνης άσχημα λαβωμένος αναχωρεί, θα πεθάνει την 1η Ιουνίου στη Χίο. Αναθαρρυσμένο το τουρκικό στράτευμα πιέζει ασφυκτικά. Μέσα στην αναταραχή, μια ομάδα στρατιωτών καταφέρει να εισέλθει στην Πόλη με αποτέλεσμα την κατάρρευση της άμυνας, ο Αυτοκράτορας για τελευταία φορά εθεάθη να πολεμά στην πύλη του αγίου Ρωμανού, έκτοτε η τύχη του εσχάτου διαδόχου του Αυγούστου και του Μεγάλου Κωνσταντίνου αγνοείται.

Μετά από πολιορκία 54 ημερών, η πόλη παραδόθηκε σε τριήμερη λεηλασία κατά τον ισλαμικό νόμο. Ο σουλτάνος εισήλθε στην πόλη την τρίτη μέρα και πανηγυρικά μετέτρεψε την Αγία Σοφία σε τέμενος. Ο Μέγας Δούκας, Λουκάς Νοταράς συνελήφθη ζωντανός και μετά από μερικές ημέρες αποκεφαλίστηκε μαζί με τον

⁵¹ Reinert Stiven, Ο διαμελισμός (1204-1453), Ιστορία του Βυζαντίου, εκδ. Cyril Mango, Αθήνα, 2006, σελ. 372-379.

⁵² Ο.π.

γαμπρό και τον δεκατετράχρονο υιό του, αρνούμενος να παραδώσει τον νέο στο σουλτανικό χαρέμι.⁵³

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης θρηνήθηκε απ' άκρου εις άκρον στον ελληνικό κόσμο, αμέσως έκαναν την εμφάνισή τους προφητείες για τη μελλοντική αποκατάσταση του Γένους. Το όνειρο έγινε πράξη μετά από 368 χρόνια, χωρίς όμως να επιτευχθεί πλήρως. Η Άλωση πρέπει να θυμίσει σε όλους μας πως σε κάθε δύσκολη περίσταση παρά τους κινδύνους η εθνική αξιοπρέπεια και η αυτοθυσία ήταν, και μακάρι να παραμείνουν, η πρώτη επιλογή.⁵⁴

⁵³ Ο.π.

⁵⁴ Ο.π.

1.6 Τα χρόνια μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης και τα γεγονότα που εξελίχθηκαν στην Κέρκυρα

Όταν η Κωνσταντινούπολη έπεσε στα χέρια των Τούρκων, όσοι από τους κατοίκους είχαν τα μέσα, ξενιτευτήκανε στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Μαζί τους πήραν ότι πρόλαβαν από τους αμύθητους θησαυρούς της Πόλης. Χρυσάφι οι πιο πολλοί κι άλλοι τα ιερά λείψανα της Χριστιανοσύνης, που την καταπατούσε βάρβαρα ο τουρκικός χείμαρρος και η μανία των κατακτητών. Ανάμεσα στους ξενιτεμένους, ήταν και ο ιερομόναχος Γρηγόριος Πολύευκτος.⁵⁵ Μέσα στην αγωνία και στον πανικό της φυγής δεν σκέφτηκε να πάρει μαζί το χρυσό, αλλά πήρε ψύχραιμα τα λείψανα του Αγίου Σπυρίδωνος και της Αγίας Θεοδώρας, που βρισκόταν στην εκκλησία του, τα τοποθέτησε σε δυο σακιά, γέμισε τα σακιά με άχυρο, τα φόρτωσε σε ένα μουλάρι και πήρε το δρόμο του μακρινού ταξιδιού σαν ταπεινός αγωγιάτης.⁵⁶ Εκείνα τα χρόνια και μέσα στην αναστάτωση που επικρατούσε, με την αναρχία να βασιλεύε σε όλη τη χώρα, περπάτησε από την Κωνσταντινούπολη και έφτασε περπατώντας στην Παραμυθιά, διασχίζοντας όλη τη Θράκη, την Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Ήπειρο. Στο δρόμο δικαιολογούσε τα σακιά λέγοντας πως είναι τροφή για τα ζώα του.

Ο Πολύευκτος, έμεινε στην Παραμυθιά έως το 1456 κι από κεί, πέρασε στην Κέρκυρα. Ήρθε σε επαφή με τον κλήρο της Κέρκυρας και τοποθέτησε το λείψανο του Αγίου Σπυρίδωνος, στο ναό του Αγίου Αθανασίου.⁵⁷ Μετά το θάνατο του και μη έχοντας κανέναν συγγενή στην Κέρκυρα παρά μονάχα ένα φίλο, τον συμπατριώτη Γεώργιο Καλοχαιρέτη, του άφησε με διαθήκη τα άγια λείψανα. Εν τω μεταξύ, το λείψανο της Αγίας Θεοδώρας το είχε τοποθετήσει στον ναό του Αγίου Νικολάου των Γερόντων (Ντέι Βέκκι), ο οποίος ήταν καθεδρικός ναός των μεγάλων Πρωτοπαππάδων της Κέρκυρας.⁵⁸

Ο Καλοχαιρέτης, ήταν παντρεμένος με μια Κερκυραία και είχαν αποκτήσει τρεις γιους. Τον Μάρκο, τον Λουκά και τον Φίλιππο. Όταν πέθανε, οι γιοι του κληρονόμησαν τα άγια λείψανα και στη διανομή λάβανε, ο μιν Μάρκος το λείψανο της Αγίας Θεοδώρας και οι άλλοι δυο, ο Λουκάς και ο Φίλιππος το λείψανο του

⁵⁵ Κατσαρός Σπ., Ιστορία της Κέρκυρας, εκδόσεις Mellon

⁵⁶ Ο.π.

⁵⁷ Ο Ναός του Αγίου Αθανασίου και Οδηγήτριας, ήταν στα Μουράγια, πάνω στο ομώνυμο ύψωμα και κοντά στον προμαχώνα. Τον κατεδάφισαν οι Γάλλοι το 1808 και δεν υπάρχει πλέον.

⁵⁸ Κατσαρός Σπ., Ιστορία της Κέρκυρας, εκδόσεις Mellon.

Αγίου Σπυρίδωνος. Ο Μάρκος, όταν έλαβε στην κατοχή του το σκήνωμα της Αγίας Θεοδώρας, δώρισε αμέσως –το 1463- το ιερό σκήνωμα στην κοινότητα.⁵⁹

Ο Λουκάς και ο Φίλιππος ωστόσο, κράτησαν την κυριότητα του λειψάνου του Αγίου Σπυρίδωνος και αποφάσισαν να το πάρουν εκτός από την Κέρκυρα, όπου επρόκειτο να αποδημήσουν. Οι κάτοικοι της Κέρκυρας διαμαρτυρήθηκαν και η Κοινότητα απαγόρευσε τη μεταφορά, με το δικαιολογητικό, πως οι αδελφοί Λουκάς και Φίλιππος, έχουν μεν την κυριότητα του Αγίου Λειψάνου, όχι όμως και το δικαίωμα να το διαθέτουν κατά την επιθυμία τους.

Η υπόθεση παραπέμφθηκε στα δικαστήρια της Βενετίας, αλλά η απόφαση δεν δικαίωσε την Κοινότητα. Οι δυο αδελφοί, λόγω κτητορικού δικαιώματος πήραν την άδεια από την Γερουσία των Βενετών, η οποία έδωσε την τελική απόφαση, να σηκώσουν το σκήνωμα και να το μεταφέρουν κατά την επιθυμία τους καθώς θεωρήθηκε αντικείμενο της απόλυτης κυριότητας του. Παρά την απόφαση αυτή, το Άγιο λείψανο δεν μεταφέρθηκε. Αργότερα, όταν ο Φίλιππος πάντρεψε την κόρη του Ασημίνα, με τον Σταματέλλο Βούλγαρη, έδωσε προίκα το μερίδιο του, ενώ συγχρόνως ο Λουκάς, της δώρισε το δικό του μερίδιο.⁶⁰

Έτσι, η κυριότητα του λειψάνου, μεταβιβάστηκε στον Σταματέλλο Βούλγαρη, ο οποίος έχτισε ιδιόκτητη εκκλησία στο Σαρρόκο, το 1527, απέναντι από την Πόρτα Ριάλα, στην τότε οδό Λαζάρου, την αφιέρωσε στον Άγιο Σπυρίδωνα και τοποθέτησε μέσα το λείψανο. Αλλά στην πολιορκία του 1537, το λείψανο για να ασφαλιστεί μεταφέρθηκε προσωρινά μέσα στο φρούριο, στο ναό των Αγίων Αναργύρων.⁶¹ Μετά το τέλος της πολιορκίας, μεταφέρθηκε πάλι στον προηγούμενο ναό του, όπου και έμεινε έως το 1675, οπότε η Βενετική αρχή κατεδάφισε το ναό, περιτειχίζοντας την πόλη. Το λείψανο, μεταφέρθηκε τότε στον αρχαίο ναό του Αγίου Νικολάου των ξένων, στη Γαρίτσα, όπου και έμεινε μέχρι το 1587, οπότε μεταφέρθηκε στο σημερινό ναό του Αγίου Σπυρίδωνος⁶²

⁵⁹ Το 1725, το σκήνωμα της Αγίας Θεοδώρας μεταφέρθηκε στο ναό του Ταξιάρχη Μιχαήλ, όπου και παρέμεινε μέχρι το 1941. Το 1841, όταν ο ναός της Σπηλαιώτισσας, έγινε Μητροπολιτικός Καθεδρικός Ναός, -σημερινή Μητρόπολη-, μεταφέρθηκε εκεί, όπου βρίσκεται έως και σήμερα.

⁶⁰ Κατσαρός Σπ., Ιστορία της Κέρκυρας, εκδόσεις Mellon.

⁶¹ Παρεκκλήσι της εκκλησίας Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, μέσα στο φρούριο, όπου δεν υπάρχει πλέον από το 1809.

⁶² Κατσαρός Σπ., Ιστορία της Κέρκυρας, εκδόσεις Mellon.

Το 1462, όταν οι Τούρκοι διέλυσαν τις συμφωνίες που είχαν με τη Βενετία, δυο χιλιάδες Κερκυραίοι, πέρασαν στην τότε τοποθεσία Εξαμίλια, κοντά στο Βουθρωτό και παρατάζανε με πείσμα κάθε αντίσταση στο πέρασμα των Τούρκων. Τον ίδιο χρόνο, 1462 προς 1463, όταν ο πόλεμος μεταξύ Βενετίας και Τούρκων κηρύχτηκε επίσημα, οι Κερκυραίοι προσέφεραν χίλιους στρατιώτες για τις επιχειρήσεις της Πάτρας και πεντακόσιους για τις επιχειρήσεις της Κορίνθου. Οι δύο αυτές πόλεις, που τις πολιορκούσαν τότε χριστιανικοί στρατοί, σώθηκαν η μεν Κόρινθος επειδή σκοτώθηκε από ένα λίθο που έπεσε πάνω του ο, ο Βερθόλδος της Έστης, ενώ ήταν έτοιμος να αναγκάσει τη φρουρά της να παραδοθεί, η δε Πάτρα από τις στρατιωτικές ατυχίες που έπαθε ο αρχιστράτηγος της επιχειρήσεως Βίκτωρ Καπέλλος.⁶³

Στις 29/10 του 1469, ο Αρσένιος Δεληγότης διέθεσε με διαθήκη την περιουσία του μέσα στην οποία συμπεριέλαβε και το εισόδημα του Υλαϊκού λιμένος, ο οποίος είχε το όνομα Νεκροθάλασσα. Το εισόδημα αυτό πλήρωνε ο Κωνσταντής Χαλικιόπουλος, κι από τότε ο Υλαϊκός λιμένας πήρε το όνομα «Λίμνη Χαλικιόπουλου».

⁶³ Ο.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΟΙΚΟΙ ΕΥΓΕΝΩΝ ΠΟΥ ΚΑΤΕΦΥΓΑΝ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

2.1 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΕΠΑΡΧΟΥ

Εικόνα 1 : Οικόσημο οικογένειας Επαρχου

Οικόσημο

Σ' εκείνο που δημοσίευσε ο Legrand παριστάνονται στην κεντρική οριζόντια ταινία δύο ψάρια αντιμέτωπα -που κατευθύνονται στο ίδιο σημείο- το ένα ολόκληρο, το άλλο μισό. Ο σταυρός, που υπάρχει στο κατώτερο τμήμα του οικοσήμου, είναι απλός ισοσκελής και ελληνικός. Στο οικοσήμο του Αρχείου της Ιονίου Γερουσίας παριστάνεται στο μέσο της κεντρικής ταινίας ένα ολόκληρο ψάρι μόνο. Ο σταυρός, στο κάτω τμήμα, είναι επιμήκης και λατινικός.⁶⁴

Ιστορικά γεγονότα

Η οικογένεια Έπαρχου εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα το δεύτερο μισό του 15^{ου} αι. Ο γενάρχης της οικογένειας Ανδρόνικος, κατέφυγε ως πρόσφυγας στην Κέρκυρα, όταν ο Μωάμεθ ο Πορθητής τον ανάγκασε να φύγει από την Κωνσταντινούπολη, αφού προηγουμένως είχε οδηγήσει στο θάνατο 21 αδελφούς και γαμπρούς του.⁶⁵ Ο Ανδρόνικος φαίνεται να υπήρξε μεγάλη προσωπικότητα της Κωνσταντινούπολης. Πιθανόν το Έπαρχος να αναφέρεται σε αξίωμα και όχι σε επώνυμο. Η οικογένεια δραστηριοποιείται στο Γενικό Συμβούλιο από το 1490 ενώ τις εκλογές του έτους αυτού πήραν μέρος ο Χριστόφορος και ο Γεώργιος.⁶⁶

Έκτοτε η παρουσία μελών της οικογένειας Έπαρχου στο Συμβούλιο υπήρξε συνεχής μέχρι τα τέλη του 17^{ου} αιώνα, οπότε η οικογένεια εξέλιπε. Ο Γεώργιος Έπαρχος, πιθανόν ένας από τους δυο γιους του Ανδρόνικου⁶⁷ παντρεύτηκε την κόρη του Ιωάννη Μόσχου, αδελφή των Δημήτριου και Γεωργίου.

Κατά το 15^ο και το 16^ο αι. η οικογένεια ανέπτυξε ενεργό δράση στα κοινά της Κέρκυρας. Στις εκλογές του 1497 και του 1519 μετέχουν οι Zorzi και Cosma Eparcho, ιατρός και χειρουργός ιατρός αντίστοιχα, φέρουν μάλιστα τον τίτλο του μαέστρου. Στην οικογένεια ανήκε και ο κερκυραίος ουμανιστής Αντώνιος Έπαρχος (1491-1571), εγγονός του Ανδρόνικου μια από τις πιο ενδιαφέρουσες και εξέχουσες μορφές του 16^{ου} αι., Cittadino domino ή nobile delli primarii di Corfu⁶⁸. Η Βενετία

⁶⁴ Πιέρης Σ., Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικοσήμα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικοσήμα τους.

⁶⁵ Ο.π.

⁶⁶ Ο.π.

⁶⁷ Ο.π.

⁶⁸ Ο.π.

του παραχώρησε το 1538 οχτώ δουκάτα το μηνά ως αποζημίωση για τα αγαθά που έχασε στην καταστροφική πολιορκία του 1537 και στις 15 Ιανουαρίου 1541 το φέουδο των Αθίγγανων.⁶⁹

Ο Αντώνιος εκπροσώπησε την κερκυραϊκή κοινότητα στις πρεσβείες προς τη Γαληνότητα⁷⁰, ενώ ανέπτυξε πλούσια δραστηριότητα στην αντιγραφή αρχαίων κωδικών, εμπλουτίζοντας διάφορες βιβλιοθήκες.⁷¹ Άφησε επίσης πλούσιο συγγραφικό έργο, ενώ ενεργός υπήρξε η ανάμειξη του σε καίρια θρησκευτικά και πολιτικά προβλήματα του καιρού του.

Η οικογένεια Επάρχου, όπως και οι οικογένειες Αυλωνίτη και Τροΐλου, είχε για μεγάλο χρονικό διάστημα συμμετοχή σε τιμητικά αξιώματα. Μέχρι και τις αρχές του 17^{ου} αιώνα μέλη της εκλέγονταν στο τιμητικό αξίωμα του προβλεπτή των οδών. Τα μέλη της οικογένειας σύναψαν επιγαμίες με τις οικογένειες Μόσχου, Φιομάχου, Πιέρη, Τροΐλου, Δελαμπιόντα, Τριβώλη, Νούκιου, Λαδικού, Βενιέρη, Δώρια, Μεταξά, Μορέλου, Κοκκίνη, Βλασόπουλου, Προσαλέντη.

Γενεαλογικό δένδρο⁷²

1490 - ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ, ο πρώτος γνωστός της οικογένειας των Επάρχου, έγινε δεκτός στην Τάξη των Ευγενών της Κέρκυρας σε ηλικία 40 χρονών, κατά το 1490. Απόχτησε δυο γιους:

1496 - ΓΕΩΡΓΙΟΣ, πρωτότοκος γιος του Ανδρόνικου, παντρεύτηκε τη θυγατέρα του διάσημου και βαθύπλουτου Ιωάννου Μόσχου.

1498 - ΝΙΚΟΛΑΟΣ, δεύτερος γιος του Ανδρόνικου, παντρεύτηκε τη θυγατέρα του Βαρώνου Ιάκωβου Φιομάχου, από την οποία απόχτησε ένα μοναχογιό, τον Γεώργιο.

1520 - ΓΕΩΡΓΙΟΣ, μοναχογιός του Νικολάου, πέθανε άτεκνος.

Ο δε Γεώργιος ο αδελφός του πατέρα του από τη Μόσχου απόχτησε δύο θυγατέρες. Την Ιωάννα που παντρεύτηκε τον Αλβίξη Δακορόν. Την Ανδριάννα που παντρεύτηκε τον Αλβίξη Ντελαμπιόντα. Και ένα γιο:

⁶⁹ Σπύρου Κατσαρού Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

⁷⁰ Ο.π.

⁷¹ (Παρισίων, Φλωρεντίας, Βιέννης, Μιλάνου, Βενετίας και Escorial).

⁷² Σπύρου Κατσαρού Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

1516 - ΑΝΤΩΝΙΟΣ, γιος του Γεωργίου. Γεννήθηκε το 1491 και από νεαρή ηλικία έδειξε ιδιαίτερη κλίση στα γράμματα, όπου και διέπρεψε. Κατά την πολιορκία του 1537, πολέμησε ηρωικά αλλά οι Τούρκοι έκαψαν ολόκληρη την περιουσία του. Έμεινε χωρίς κατοικία, ενδεής και ανέλπιδος. Έφυγε τότε για τη Βενετία απ' όπου έγραφε:

... ασπαζόμενος γαρ την Ελευθερίαν και το της δουλείας επάρατον αίσχος αποφεύγων εν Αλλοδαπή, εν Ενετία νυνί διατρίβω. Όθεν ουδ' εξ απόπτου μοι γίνεται θεάσασθαι το πατρώον έδαφος αδακρυτί, Ελλάδα, την ποτέ κλεινήν, ζυγόν δουλείας ακλεώς υποφέρουσιν.

Ο Αντώνιος, σοφός και ικανός καθώς ήταν, διέπρεψε στη Βενετία. Όπως γράφει ο Γερακάρης στις Σελίδες του:

«... εδίδασκεν εκεί, δημοσία και εκ του δημοσίου Ταμείου αμειβόμενος, τα ελληνικά Γράμματα χάρις τη πολυμελεί και ανθούση εμπορική των Ελλήνων Παροικία, τη μη αφομοιούμενη, ως ατυχώς οι πολιτικοί πρόσφυγες, διαδεχθείς εν τη Διδασκαλία τον πολύν Κωνσταντίνον τον Λάσκαριν (ούτινος η Γραμματική είναι το πρώτον έντυπον Ελληνικόν Έργον), τον Κρήτα Μάρκον τον Μουσούρον, τον περιφανή, ου μόνον Ελληνιστήν, αλλά και βαθύν της Λατινικής φιλολογίας γνώστην, *latinae Linguae, usque ad miraculum doctum eum fuisse*, και τον ενετόν Βίκτορα Φάυστον, τον διαπρεπή ελληνιστήν και εκδότην πολλών ελληνικών βιβλίων».⁷³

Στη Βενετία ο Αντώνιος ίδρυσε και διατήρησε για αρκετό διάστημα Ελληνικό Εκπαιδευτήριο. Έστερα όμως χρηματοδοτήθηκε από τον πάπα Μάρκελλο Β' και στη συνέχεια από τον Πίο τον Δ', για να συλλέξει κώδικες από την Ελλάδα και την Ανατολή, που θα πλούτιζαν τη Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας. Ο Αντώνιος ο Κερκυραίος, ασχολήθηκε τότε συστηματικά με τη συλλογή αρχαίων κειμένων και κατόρθωσε να συγκεντρώσει πάρα πολλά, από τα οποία τα περισσότερα πουλήσε στον βασιλιά Φραγκίσκο τον Α' και στη Βιβλιοθήκη της Αυγούστης. Έτσι, εξ αιτίας του Αντωνίου Επάρχου, οι θησαυροί αυτοί χάθηκαν για πάντοτε από την Ελλάδα, ενώ αυτός συνέθετε και δημοσίευε τον περίφημο έμμετρο «ΘΡΗΝΟ» για την υποδούλωση της Ελλάδας.⁷⁴

⁷³ Ό.π.

⁷⁴ Ό.π.

Είναι γνωστό, ότι ύστερα από την πολιορκία του 1537, η Κέρκυρα ερημωμένη από πληθυσμό, περνούσε μια από τις πιο κρίσιμες περιόδους της ιστορίας της. Όσοι γλίτωσαν από κείνη τη φοβερή θεομηνία της σφαγής, της φωτιάς και του κούρσου και είχαν κάποιο τρόπο, περισυνέλεξαν τα εναπομείναντά τους και ξενιτεύτηκαν στη Δύση. Σιγά-σιγά όμως, καθώς περνούσαν τα χρόνια όσοι από την Άρχουσα Τάξη είχαν απομείνει εδώ, καθώς η Βενετία φρόντιζε να εγκαθιστά στο νησί πληθυσμούς από διάφορες ελληνικές περιοχές που τις εγκατέλειπε υποχωρούσα, στην κυριαρχία των Τούρκων, άρχισαν να κινούνται, προσπαθώντας με κάθε τρόπο να προσελκύσουν τους ξενιτεμένους να παλιννοστήσουν. Σ' αυτή την πρόσκληση, νοσταλγώντας την Κέρκυρα, αλλά και εξασφαλίζοντας σημαντικά συμφέροντα, ανταποκρίθηκε ο διαπρεπής και σοφός Ελληνοδιδάσκαλος Αντώνιος.⁷⁵

Η Βενετία ανταμείβοντας τις προσφορές του, με απόφαση του Συμβουλίου της στις 15 Ιανουαρίου όριζε:

«Η εξαίρετος Πίστις, Παιδεία και τα Ευεργετήματα του Κυρίου Αντωνίου Επάρχου, ευγενούς εκ των αρίστων της Κερκύρας, προς το Κράτος ημών και αι μεγάλοι ζημίαι, ας υπέστη η περιουσία αυτού κατά τας παρελθούσας ταραχάς της ημετέρας ταύτης Νήσου, ποιούσι τούτον άξιον της χάριτος, ην αιτεί εν τη νυν αναγνωσθείση αναφορά αυτού. Όθεν η εξουσία του Συμβουλίου τούτου παραχωρείται τω ειρημένω κυρίω Αντωνίω και τοις κληρονόμοις διαδόχοις αυτού το τιμάριον, όπερ εσχάτως κατείχε και εκαρπούτο ο Κύριος Βίκτωρ Δηληγότης μεταβιβασθέν ημίν ως εκ του θανάτου αυτού και καλούμενον τιμάριον των Αθιγγάνων και των Αβιταβούλων, κατά τους Νόμους των τιμαρίων Κερκύρας, εφ' όρω να τρέφη ένα ίππον προς υπηρεσίαν της Νήσου εκείνης και άμα τύχη της χάριτος ταύτης να παύση μεν η προς τούτον χορήγησις των κατά μήνα διδομένων οκτώ δουκάτων, να διατελή όμως διδάσκων καθ' εκάστην δημοσία την Ελληνικήν εν τη Πόλει ταύτη, ως εποίησε και ποιεί από τριών ήδη ετών».⁷⁶

Ύστερα από τη συμφορά του 1537, η Κέρκυρα άρχισε επίμονα να ζητάει την κατασκευή οχυρών για την προστασία του πληθυσμού που βρισκόταν στη διάκριση των συνεχών κουρσάρικων επιδρομών. Η τακτική Πρεσβεία της Κερκύρας του 1552 αποτελέστηκε από τον Αντώνιο Έπαρχο και τον Σταματέλο Βοσορσίχ. Είχε ήδη αρχίσει να γίνεται σκέψη για την κατασκευή ενός εκτεταμένου οχυρού (όπως έγινε

⁷⁵ Ο.π.

⁷⁶ Ο.π.

αργότερα). Αλλά η δαπάνη που προϋπολογίστηκε, ήταν τεράστια. Έτσι η Βενετία περιορίστηκε στο να διαθέσει ένα σημαντικό κονδύλι για την κατασκευή ενός οχυρού πέτρινου πύργου στην πλευρά του Καποσίδερου ο οποίος σώζεται και σήμερα και στον οποίο θα κατάφευγε ο πληθυσμός της πόλης σε περίπτωση πολιορκίας.⁷⁷

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η Πρεσβεία του Αντωνίου Έπαρχου το 1552, δε συζήτησε στη Βενετία και δεν εισηγήθηκε την οχύρωση της Κέρκυρας. Και στηρίζεται η άποψη στο γεγονός ότι το σχετικό φυλλάδιο στα κείμενά του, δεν αναφέρει τέτοια πρόταση. Όμως η άποψη δεν είναι σωστή, διότι η λειτουργία της Πρεσβείας δεν επέτρεπε να γραφτεί μέσα στο φυλλάδιο απόφαση απορριπτική. Οι Πρεσβευτές παρουσιάζονταν στο Συμβούλιο της Βενετίας και διατύπωναν εκεί τα αιτήματα που μετέφεραν και που τα είχε το Μέγα Συμβούλιο της Κέρκυρας διατυπώσει. Αφού τα αιτήματα αυτά εξετάζονταν, για άλλα η απόφαση ήταν να ικανοποιηθούν και για άλλα απορριπτική. Ύστερ' απ' αυτή τη διαδικασία, συντασσόταν το φυλλάδιο, στο οποίο αναγράφονταν μόνο τα αιτήματα που είχαν αποφασιστεί να ικανοποιηθούν. Αυτά που είχαν απορριφθεί, δεν αναφέρονταν καθόλου, αφού δεν έπρεπε να φαίνεται, ότι η Γαληνοτάτη απέρριπτε και δεν ικανοποιούσε αιτήματα υπηκόων. Αναφέρονταν μόνο σε περίπτωση που η ικανοποίησή τους έπαιρνε μια χρονική μετάθεση για αργότερα.

Ο διαπρεπής σοφός Κερκυραίος, προς τιμήν του οποίου είναι ονοματισμένος και ένας δρόμος της Κέρκυρας, απόχτησε όλα 9 παιδιά - πέντε σερνικά και τέσσερις θυγατέρες. Πέθανε σε βαθύ γήρας το 1571. Οι τέσσερις θυγατέρες του είναι: Σοφιανή που παντρεύτηκε τον Μάριο Δανασή, Γιακουμίνα που παντρεύτηκε τον Θεόφιλο Νούκιο (Νούντσιο), μία που δε διασώθηκε το όνομά της και παντρεύτηκε τον Πέτρο Κανάλ και μία που πέθανε σε νηπιακή ηλικία.⁷⁸

1536 - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, γιος του Αντωνίου, πέθανε άτεκνος.

1538 - ΓΕΩΡΓΙΟΣ, δεύτερος γιος του Αντωνίου. Σπούδασε στην Ιταλία και επιστρέφοντας στην Κέρκυρα έγινε δεκτός στην Τάξη των Ευγενών το 1538, ένα χρόνο αργότερα από τη μεγάλη συμφορά της πολιορκίας. Έφυγε ξανά στο εξωτερικό εκείνο το διάστημα, βρήκε τον Ιωάννη Λάσκαρη στην Ιταλία και στάλθηκε από τον Κοσμά των Μεδίκων στην Ελλάδα, για να συλλέξει Ελληνικά χειρόγραφα. Όπως

⁷⁷ Ο.π.

⁷⁸ Ο.π.

φαίνεται, συνέλεξε θησαυρούς χειρογράφων, που χάθηκαν για πάντα από την Ελλάδα.

Αφού συγκέντρωσε αρκετό πλούτο από αυτή την επιχείρηση, επέστρεψε πάλι στην Κέρκυρα, όπου και αναζήτησε τρόπους για την καλλιέργεια της γης, η οποία έμενε χέρσα λόγω ελλείψεως εργατικών χεριών. Έτσι προκήρυξε την αγορά βοδιών που θα μπορούσαν να οργώνουν μεγάλες εκτάσεις με λίγα εργατικά χέρια. Το 1558 στάλθηκε Πρεσβευτής της Κέρκυρας στη Βενετία μαζί με τον Ιάκωβο Κακούρη. Υπέβαλαν το αίτημα και η Βενετιά ανταποκρινόμενη, χρηματοδότησε την αγορά πλήθους βοδιών, τα οποία στάλθηκαν στην Κέρκυρα και διανεμήθηκαν στις πεδινές αγροτικές περιοχές. Πέθανε άτεκνος το 1563.⁷⁹

1540 - ΝΙΚΟΛΑΟΣ, τρίτος γιος του Αντωνίου και ο μόνος από τα σερνικά παιδιά του που απόκτησε σερνικούς απογόνους.

1544 - ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, τέταρτος γιος του Αντωνίου, παντρεύτηκε τη Ρενιέρα Τριβώλη, από την οποία απόκτησε μια μοναχοθυγατέρα, την Λιβερία που παντρεύτηκε σε πρώτο γάμο τον Νικόλαο Μορέλλο και σε δεύτερο τον Ιάκωβο Καρτάνο. Ο Νικηφόρος ήταν κατά τη διαθήκη του Αντωνίου και ο κληρονόμος του τιμαρίου των Ατσιγγάνων, το οποίο κληρονόμησε η θυγατέρα του Λιβερία και απ' αυτήν λόγω του γάμου της, περιήλθε στην κυριότητα των Καρτάνων.

1546 - ΜΙΧΑΗΛ, πέμπτος γιος του Αντωνίου, σπούδασε στη Βενετία δικηγόρος, έζησε εκεί και δεν απόκτησε απογόνους. Ήταν διάσημος ρήτορας, αλλά η Κέρκυρα τον αποδοκίμασε για μια του ενέργεια. Κατά το 1582, ο πάπας Γρηγόριος ο ΙΓ' εισήγαγε σε όλη την Ευρώπη το νέο Γρηγοριανό Ημερολόγιο. Και τούτο έφερε αναστάτωση στις Βενετσιάνικες κτήσεις της Ανατολής, επειδή συνέπιπτε πολλές φορές το Πάσχα των Λατίνων να γιορτάζεται κατά την εβδομάδα των Παθών.

Η μισαλλοδοξία που βασίλευε τότε, δημιούργησε φοβερές αντεγκλήσεις και ασχήμιες. Η Βενετιά για ν' αποφευχθούν αυτά έστειλε Πρεσβευτές της στον Πατριάρχη τον Μιχαήλ, μαζί με τον Ζακύνθιο Ιωάννη Μποναφέ, που εξήτησαν να επιτραπεί στους Ορθόδοξους των Βενετσιάνικων κτήσεων της Ανατολής, να χρησιμοποιούν το νέο Ημερολόγιο. Αλλά η Σύνοδος που συνήλθε τον ίδιο χρόνο στην Κωνσταντινούπολη, απέρριψε την πρόταση και αρνήθηκε στο Δόγη. Οι

⁷⁹ Ο.π.

Κερκυραίοι, αντιδρώντας στη φιλοδυτική κίνηση του Μιχαήλ, έστειλαν Πρεσβευτή στη Ρώμη τον Νικόλαο Καρτάνο, ο οποίος πέτυχε να μην εισαχθεί στην Κέρκυρα το νέο Ημερολόγιο. Μάλιστα, λίγα χρόνια αργότερα, η Ρώμη υποχώρησε στην επιμονή των Κερκυραίων και όρισε οι Λατίνοι της Κέρκυρας να γιορτάζουν το Πάσχα με τους ορθόδοξους.⁸⁰

Ο αδελφός του Νικόλαος, απόχτησε τέσσερους γιουούς:

1555 - ΓΕΩΡΓΙΟΣ, πρώτος γιος του Νικολάου. Στάλθηκε Πρεσβευτής της Κέρκυρας στη Βενετία το 1572 μαζί με τον Δημήτριο Τριβώλη και πέτυχε να αποφασισθεί ο τειχισμός της Κέρκυρας και η όλη οχύρωσή της, έργο που άρχισε να κατασκευάζεται κατά το 1577 . Δεν απόχτησε απογόνους.

1560 - ΑΡΣΕΝΙΟΣ, δεύτερος γιος του Νικολάου, απόχτησε δύο θυγατέρες, την Επάρχα, που παντρεύτηκε τον Ιωάννη Δόρια, και τη Διάνα, που παντρεύτηκε σε πρώτο γάμο τον Ιωάννη Βλάσση και σε δεύτερο τον Ιωάννη Μεταξά.

1562 - ΣΕΜΠΡΟΝΙΟ (Σοφρώνιος), τρίτος γιος του Νικολάου, απόχτησε ένα γιο τον Θεόφιλο, και

1565 - ΘΕΟΦΙΛΟΣ, τέταρτος γιος του Νικολάου, απόχτησε ένα γιο, τον Νικόλαο.

⁸⁰ Ο.π.

2.2 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΘΕΟΤΟΚΗ

Εικόνα 2 : Οικόσημο οικογένειας Θεοτόκη

Ιστορικά γεγονότα

Η οικογένεια έλκει την καταγωγή της απευθείας από το Βυζάντιο.⁸¹ Ύστερα από την Άλωση της πόλης η οικογένεια κατέφυγε στον Μυστρά. Όταν η Πελοπόννησος κατελήφθη από τους τούρκους, ακλούθησε τον τελευταίο δεσπότη του μύστρα, Θωμά Παλαιολόγο, στην Κέρκυρα, όπου και παρέμεινε. Αρχικά, κατοίκησαν στη συνοικία του Αγίου Ιάκωβου, στην Νταλιάνα, κάπου κοντά στη λίμνη Χαλικιόπουλου, τον Υλαϊκό λιμένα της κλασσικής περιόδου. Από τους πέντε αδελφούς, Γεώργιος, Ιωάννης, Νικόλαος, Βόλας, και Ευστάθιος, που εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα το 1462 μόνο ο Γεώργιος απέκτησε παιδιά.⁸²

Από τους έξι γιους του Γεωργίου παιδιά απέκτησε μόνον ένας, ο Νικόλαος, ο οποίος παντρεύτηκε την κόρη του ιερέα Δημήτριου μαύρου, Αλεξάνδρα. Ο ιερέας, γόνος παλαιάς ενετοκερκυραϊκής αρχοντικής οικογενείας, η οποία από το 14^ο αι. είχε μεγάλη κτηματική περιουσία στην περιοχή της μέσης Κέρκυρας και φεουδαλικές προσόδους, αναπτύσσοντας έντονη δραστηριότητα στο Γενικό Συμβούλιο της πόλης, πιθανόν να εξασφάλισε στο γαμπρό του, Νικόλαο Θεοτόκη, την εισδοχή του σε αυτό το 1525. Ο Νικόλαος απέκτησε και αυτός έξι γιους. Ο πρωτότοκος, ο Γεώργιος, παντρεύτηκε την κόρη του Παλατίνου κόμη Λεονάρδου Φόρτιου, Ελεωνόρα. Ο γάμος αυτός, εκτός από τη μεγάλη προίκα, προσέδωσε στην οικογένεια Θεοτόκη λαμπρότητα και ισχύ. Οι τρεις αδελφοί της Ελεωνόρας (Ιωάννης -Βαπτιστής, Ιερώνυμος και Αυγουστίνος) και ο πατέρας της υπήρξαν σημαντικά μέλη του συμβουλίου. Η οικογένεια Θεοτόκη, όπως και άλλες οικογένειες, αντλούσαν ισχύ από τις επιγαμίες που σύναπταν με μέλη ισχυρών οικογενειών που ανήκαν στον στενό κύκλο του Κονκλαβίου. Με το πέρασμα του χρόνου η οικογένεια χωρίστηκε σε έξι κλάδους: τον κλάδο της Σπηλιάς ή Καλοκαρδιάρη, του αγίου (Del Santo), των Σκλεμπουνων, των Zanmarco, των Νταβιάτζο και των Ανδρουτσέλη. Στους τέσσερις αιώνες της ενετικής κυριαρχίας, αλλά και στη συνέχεια ως και τον εικοστό αιώνα, η οικογένεια Θεοτόκη διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο στην πνευματική και την πολιτική ζωή της Επτανήσου και της Ελλάδας. Από τους έξι κλάδους της οικογενείας, με συνεχή αρρενογονία έφθασαν στις μέρες μας μόνον οι τέσσερις των Καλοκαρδιάρη, των Ανδρουτσέλη, του Αγίου και των Νταβιάτζο. Ο θυρεός της

⁸¹ Πιέρης Σ., Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικόσημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικόσημα τους.

⁸² Ο.π.

οικογενείας, αρχικά κοινός, διαφοροποιήθηκε στη συνέχεια για δυο από τους έξι κλάδους: τον κλάδο των Ανδρουτσέλη και το παρακλάδι των Θεοτόκη του Αγίου, που έλαβαν τον τίτλο του βαρόνου από τον μεγάλο Ναπολέοντα.

Κλάδος Θεοτόκη της Σπηλιάς ή Καλοκαρδιάρη⁸³

Γενάρης του κλάδου αυτού υπήρξε ο Νικόλαος (1631- 1686), γιος του μάρκου Θεοτόκη και της Μαρίας Πολίτη. Οι γιοι του Νικολάου, Αντώνιος, Μάρκος, Ιωάννης -Βαπτιστής και Γεώργιος, τιμήθηκαν το 1669 από τον Φερδινάνδο-Κάρολο, Δούκα της Μάντοβας και του Μομφεράτου, με τον κληρονομικό τίτλο του κόμη. Ο κλάδος αυτός ανέδειξε εξαιρετες προσωπικότητες, αναμεσά τους ο Σπυρίδων – Γεώργιος (1722-1803), γιος του Νικολάου - Αλοΐσιου και της Ελισάβετ Ιουστινιανή. Σπούδασε νομικά στη Πάδοβα και έγινε δεκτός στο γενικό συμβούλιο της κερκυραϊκής κοινότητας πριν συμπληρώσει το εικοστό έτος της ηλικίας του. Έκτοτε, λόγω των εξαιρετικών του προσόντων, εκλεγόταν ως το τέλος της ενετικής εξουσίας σε κοινοτικά αξιώματα και ήταν ένα από τα πιο δραστήρια μέλη του κονκλαβίου. Την έντονη πολιτική δραστηριότητα συνέχισε και κατά την περίοδο των δημοκρατικών Γάλλων, οπότε και διετέλεσε πρόεδρος του δημαρχείου. Επίσης, την περίοδο της επτανήσου πολιτείας διετέλεσε πρόεδρος της γερουσίας και πρίγκιπας. Σε αυτό το αξίωμα τον βρήκε και ο θάνατος τον Νοέμβριο του 1803.

Η Ισαβέλλα Θεοτόκη (1760-1836), κόρη του Αντωνίου, αδελφή του Σπυρίδωνα - Γεωργίου, σύζυγος του ενετού αξιωματικού Carlo-Antonio Marin σε πρώτο γάμο και σε δεύτερο τον κόμη Giovanni-Battista Albrizzi, γνωστή για την παιδεία και το κάλλος της κατέκτησε τον πνευματικό κόσμο και την υψηλή κοινωνία Βενετίας, Ιταλίας και ολόκληρης της Ευρώπης αποκτώντας και μια επίζηλη θέση στην ιταλική γραμματολογία. Στον Μάρκο Θεοτόκη (1824-1912) οφείλεται η διάσωση του Αρχείου της Ιονίου Γερουσίας. Στο γιο του, ιστοριοδίφη Σπυρίδωνα (1876-1940), οφείλεται η ανάδειξη της σημασίας των αρχείων στη μελέτη της ιστορίας και του πολιτισμού. Στον άλλο πολυτάλαντο γιο του οφείλει πολλά η νεότερη ελληνική γραμματεία.

⁸³ Ο.π.

Κλάδος των Θεοτόκη του Αγίου

Γενάρχης του κλάδου αυτού, ήταν ο Νικόλαος, γιος του Εμμανουήλ και της Αιμιλίας Βούλγαρη, γιου του Στέφανου και εγγονού του Γεωργίου, γενάρχη της κερκυραϊκής οικογένειας των Θεοτόκη.⁸⁴ Το 1812, λόγω της απονομής από τον Μεγάλο Ναπολέοντα στον Εμμανουήλ Θεοτόκη, δισέγγονο του γενάρχη του κλάδου, καθώς και στους απογόνους του, του τίτλου του βαρόνου της Αυτοκρατορίας, ο κλάδος χωρίστηκε σε δυο νέους κλάδους: τον κλάδο των Βαρόνων και τον κλάδο των Σταθάκια. Μια από τις εξέχουσες προσωπικότητες του κλάδου του αγίου υπήρξε ο μεγάλος διδάσκαλος του γένους Νικηφόρος Θεοτόκης (1731-1800), αρχιεπίσκοπος Σλαβινίου και Χερσώνος αρχικά Αστραχανίου και Σταυρουπόλεως, αργότερα.⁸⁵ Σπούδασε στην Ιταλία στα πανεπιστήμια της Πάδοβα και της Μπολόνια ιστορία και φιλοσοφία και έλαβε πολλά αξιώματα. Υπήρξε πρόεδρος της γερουσίας επί αυτοκρατορικών Γάλλων και μέλος της συγκλήτου κατά την αγγλική περίοδο. Επίσης, ήταν στέλεχος της Ιονικής ακαδημίας και ένθερμος υποστηρικτής της ελληνικής γλώσσας και της ορθόδοξης εκκλησίας. Ηγήθηκε το 1812 της επιτροπής των επτανήσιων, η οποία μετέβη στο Παρίσι προκειμένου να συγχαρεί τον Ναπολέοντα για τη γέννηση του γιου του. Ο Ναπολέων τον τίμησε με τα παράσημα της Λεγεώνας της τιμής και του Σιδηρού Στέμματος της Ιταλίας και απέμεινε σε αυτόν και τους απογόνους του τον τίτλο του βαρόνου της αυτοκρατορίας.⁸⁶ Με συνεχή αρρενογονία έφτασε έως τις μέρες μας. Τα μέλη της οικογένειας σύναψαν γάμους με τις κερκυραϊκές οικογένειες Ρίκκη, Καποδίστρια-Σούφη, Παλλάδα, Προσαλέντη, Πιέρη, Καβασίλα, Μάστρακα, και Χαλικιόπουλου.⁸⁷

⁸⁴ Ο.π.

⁸⁵ Ο.π.

⁸⁶ Ο.π.

⁸⁷ Ο.π.

Θεοτόκη – Σκλημπούνων

Γενάρχης του κλάδου ο Σπυρίδων (1651-1733) του Αλέξανδρου και της Λουκίας Δώρα. Αξιόλογα μέλη αυτού του κλάδου ο αδελφός του Σπυρίδωνα, Στέφανος που διακρίθηκε στον Κρητικό πόλεμο του 1669⁸⁸ καθώς και οι Αλέξανδρος, Αυγουστίνος και Ιωάννης, γιοι του Σπυρίδωνα, έδειξαν σημαντικά δείγματα εξαιρετικής ανδρείας κατά την διάρκεια της πολιορκίας της Κέρκυρας το 1716.⁸⁹

Κλάδος Zanmarco (Ιωάννου-Μάρκου) ή της Αγίας Σοφίας.

Γενάρχης ο Κωνσταντίνος (1651-1709), γιος του Ιωάννη και της Γασπαρίνας Βενιέρη. Ο κλάδος πήρε το παρεπώνυμο Zanmarco από τον πρωτότοκο γιο του Κωνσταντίνου, Ιωάννη-Μάρκο (1678-1737). Στην πολιορκία του 1716 διακρίθηκε ο Γεώργιος Θεοτόκης (1691-1719), γιος του Κωνσταντίνου και της Ανεζίνας Βικεντίου Δαράκη, αδελφός του Ιωάννη Μάρκου. Ο Γεώργιος πολέμησε γενναία στην επίθεση των Τούρκων στον προμαχώνα του Σκάρπωνα. Τα μέλη του κλάδου σύναψαν γάμους με κερκυραϊκές οικογένειες Θωμοπούλου, Βούλγαρι, Πιέρη, Καποδίστρια, Χαλικιόπουλου-Μπίζη, Εξέλιπε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα με τον θάνατο της Μαгдаληνής Θεοτόκη του Μιχαήλ- Σπυρίδωνα συζύγου του Αριστοτέλη Σερεμέτη.⁹⁰

Κλάδος Θεοτόκη- Νταβιάτζο

Γενάρχης ο Οκτάβιος Θεοτόκης (1640-1698), γιος του Αθανάσιου, Παντρεύτηκε την Αυγουστέλα Ιουστινιανή, με την οποία απέκτησε τέσσερις γιους, Γεώργιο, Αναστάσιο, Ιωάννη, και τον Αντώνιο.⁹¹ Μέλη αυτό του κλάδου πρωταγωνίστησαν στην πολιτική ζωή της νεότερης Ελλάδας, Ο Ιωάννης -Βαπτιστής (1778-1865), μέλος της φιλικής εταιρείας, έλαβε μέρος στον αγώνα για την ανεξαρτησία της Ελλάδας , χρημάτισε διοικητής επαρχιών, γερουσιαστής, υπουργός του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και έλαβε πολλές διακρίσεις και παράσημα. Ο εγγονός του Γεώργιος (1814-1916) υπήρξε μια λαμπρή πολιτική προσωπικότητα. Ξεκίνησε την πολιτική του σταδιοδρομία ως δήμαρχος Κερκυραίων και στη συνέχεια εξελέγη βουλευτής Κέρκυρας, Διετέλεσε υπουργός και πρωθυπουργός. Πολιτική σταδιοδρομία

⁸⁸ Ο.π.

⁸⁹ Ο.π.

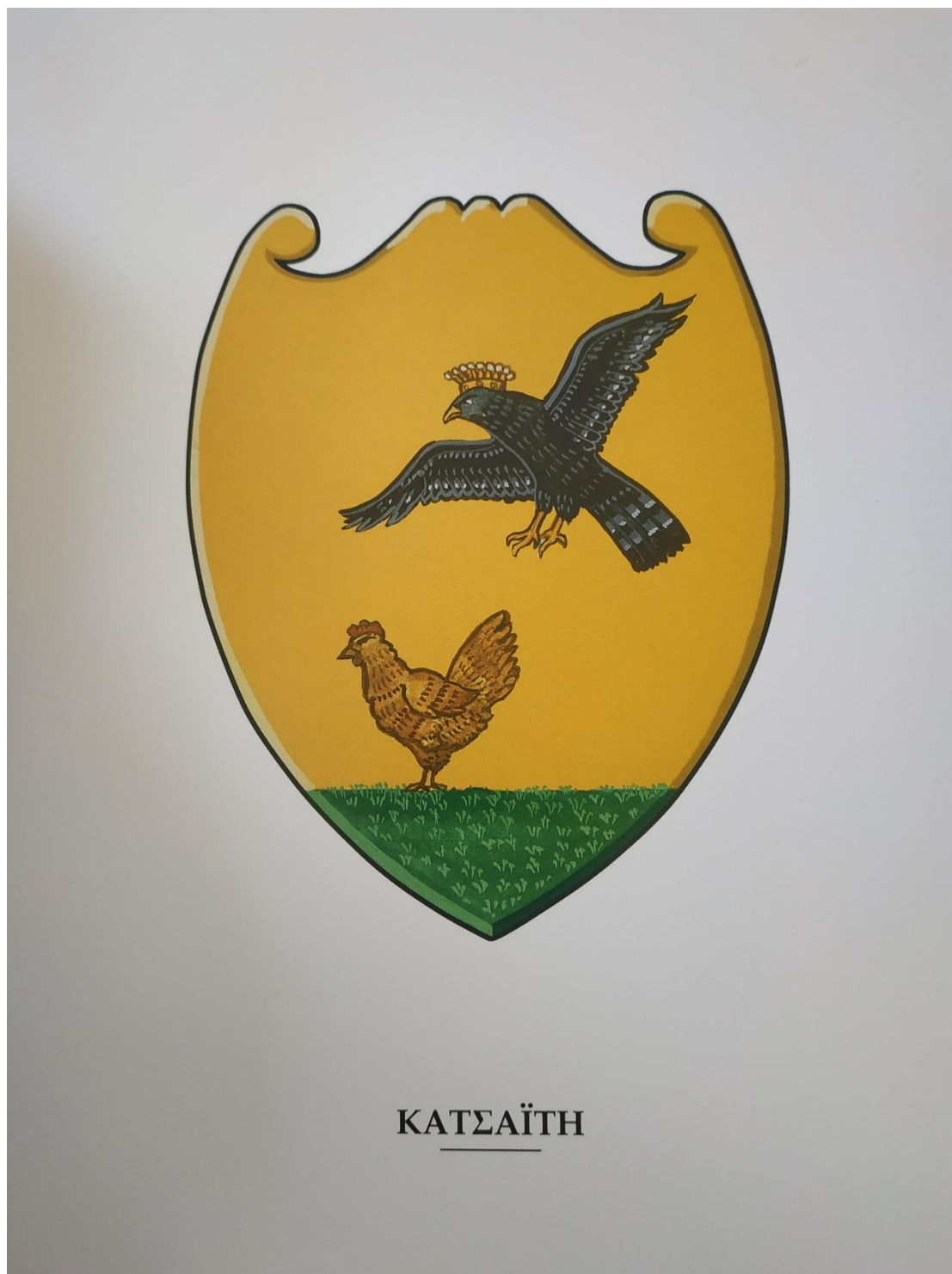
⁹⁰ Ο.π.

⁹¹ Ο.π.

ακολούθησαν και οι δυο γιοι του, Νικόλαος(1878-1922) και Ιωάννης (1880-1926). Ο Νικόλαος ως υπουργός πλήρωσε με την ζωή του την αποτυχία της Μικρασιατικής καταστροφής ,ενώ ο Ιωάννης χρημάτισε υπουργός και υπηρεσιακός πρωθυπουργός. Επίσης με την πολιτική ασχολήθηκε και ο γιος του Ιωάννη, Σπυρίδων (1908-1980),καθώς και ο γιος της κόρης του, Ζαΐρας, Γεώργιος Ράλλης (1918-2006). Και οι δυο εξελέγησαν επανειλημμένα βουλευτές. Ο κλάδος με συνεχή αρρενογονία έχει φτάσει έως τις μέρες μας. Τα μέλη της συνάψαν επιγαμίες με τις κερκυραϊκές οικογένειες Χαλικιόπουλου, Αληπούτζα, Γονέμη, Προσαλέντη, Μπούα, Καρτάνου, Λισγάρα, Παδοβά, Κιγάλα, Βνετούρα, Δήμα.⁹²

⁹² Ο.π.

2.3 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΤΣΑΪΤΗ

Εικόνα 3 : Οικόσημο οικογένειας Κατσαΐτη

Ιστορικά γεγονότα

Επιφανής οικογενειακής Τραπεζούντας, η οποία μετανάστευε στα νησιά του ιονίου έπειτα από την άλωση της πόλης.⁹³ Ένας κλάδος εγκαταστάθηκε στην Κεφαλονιά και το 1593 και εισήχθη στο Γενικό Συμβούλιο του νησιού. Ένας άλλος κλάδος εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα και το 1600 εισαχθεί στο γενικό συμβούλιο, της κερκυραϊκής κοινότητας, Έκτοτε και ως το τέλος της ενετικής κυριαρχίας, τα μέλη της οικογένειας είχαν συνεχή παρουσία στο συμβούλιο και συμμετοχή στα κοινοτικά αξιώματα.⁹⁴ Το 1620 ο Μάρκος- Αντώνιος εξελέγη εξεταστής των νοταρίων και το 1623 προβλεπτής της υγείας, ενώ ο Ιωάννης εξελέγη στο ανώτερο αξίωμα του καπιτουλαρίου. Το 1627 οι Κατσαΐτη, μαζί με άλλες τρεις οικογένειες, επέτυχαν να εισέλθουν στον στενό κύκλο του Κονκλαβίου. Το 1872 ο Σπυρίδων Κατσαΐτης εξελέγη κυβερνήτης του νοσοκομείου της Αγίας Ιουστίνας. Μέλος της οικογένειας υπήρξε και έτερος Σπυρίδων Κατσαΐτης ο οποίος σπούδασε μαθηματικά και φιλολογία στο Παρίσι και έγινε καθηγητής στην Ιόνιο Ακαδημία. Η οικογένεια σύναψε γάμους με τις οικογένειες Βούλγαρη, Λεπενιώτη, Ροδοστάμου, Σαχλίκη, Γεροπέτρη και Πιέρη, με αδιάληπτη αρρενογονία εκτάθηκε στις μέρες μας.⁹⁵

⁹³ Ο.π.

⁹⁴ Ο.π.

⁹⁵ Ο.π.

2.4 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΟΚΚΙΝΗ

ΚΟΚΚΙΝΗ

Εικόνα 4 : Οικόσημο οικογένειας Κοκκίνη

Ιστορικά γεγονότα

Οικογένεια βυζαντινής καταγωγής, παρουσιάζεται στον Ιόνιο χώρο μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, το 1453.⁹⁶ Ένας κλάδος εγκαθίσταται στην Κέρκυρα και ένας άλλος στη Ζάκυνθο. Ο κερκυραϊκός κλάδος της οικογενείας δραστηριοποιείται στο Γενικό Συμβούλιο από το 1449 και ο κλάδος της Ζακύνθου από το 1501 στο εκεί Γενικό Συμβούλιο. Ο Γεώργιος Κόκκινης με τους Δήμο Τριβώλη, Πέτρο Μπούα, και Χριστόφορο Κοντόκαλη διεκδίκησε ανεπιτυχώς στις εκλογές του Γενικού Συμβουλίου, στις 12.12.1570, το αξίωμα του κυβερνήτη της μιας από τις δυο γαλέρες της κοινότητας (Supracomito di Gallera). Τον επόμενο χρόνο πήρε μέρος στην ναυμαχία της Ναύπακτου ως κυβερνήτης τις μια από τις τέσσερις γαλέρες που εξόπλισε τότε η κερκυραϊκή κοινότητα. Τρία χρόνια μετέπειτα, στις 10.9.1574, ο Δόγης Alvise Mocenigo του απένειμε τον τίτλο του ιππότη του Αγίου Μάρκου για την έμπρακτη αφοσίωσή του ιδίου και των προγόνων του προς αυτόν και τη Βενετία και για την ανδρεία που επέδειξε τόσο κατά τη ναυμαχία της Ναύπακτου ως *sopracomito* γαλέρας όσο και κατά τη διάρκεια του Βενετοτουρκικού Πολέμου την περίοδο 1570-1573.⁹⁷

⁹⁶ Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικοδόμημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικοδόμημα τους.

⁹⁷ (Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου (ιταλ. Battaglia di Lepanto) είναι μια από τις σημαντικότερες ναυμαχίες στην παγκόσμια ιστορία. Αποτελεί, και ιστορικό σταθμό στη ναυτική τακτική, καθώς και στη ναυπηγική. Η ναυμαχία που έλαβε χώρα στις 7 Οκτωβρίου του 1571, αφ' ενός μεν μεταξύ των ενωμένων στόλων της Ισπανίας, της Βενετίας, της Γένουας, των Ιπποτών της Μάλτας, του δουκάτου της Σαβοΐας, του δουκάτου του Ουρμπίνο, του μεγάλου δουκάτου της Τοσκάνης και του Πάπα υπό την ονομασία Lega Santa (Ιερή Ένωση), αφ' ετέρου δε του ενιαίου στόλου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στην είσοδο του Κορινθιακού Κόλπου - κοντά στις νήσους νότιες Εχινάδες και στο Ακρωτήριο Σκρόφα. Η ονομασία της, δε, προήλθε όχι από την πόλη της Ναυπάκτου, αλλά από την ονομασία (θέση) του Κόλπου που έγινε η ναυμαχία, επειδή τότε ολόκληρος ο Κόλπος ονομαζόταν από τους Ενετούς "Κόλπος της Ναυπάκτου". Μετά τη κατάληψη της Κύπρου από τον Σουλτάνο Σελήμ Β', τον Αύγουστο του 1570, και τις επακόλουθες από τους Τούρκους σφαγές των παραδοθέντων Ενετών, αλλά και μετά την προκλητική στάση των Οθωμανών έναντι των χριστιανικών κρατών, άρχισαν τότε, με την πρωτοβουλία του μετέπειτα Αγίου Πάπα Πίου του Ε', τα χριστιανικά κράτη και μάλιστα η Ισπανία και η Βενετία, να συνάπτουν συμμαχίες για κοινές πολεμικές ενέργειες κατά των Οθωμανών, που απέβλεπαν κυρίως στη διάλυση του οθωμανικού στόλου και στην απελευθέρωση των κατεχομένων εδαφών. Η καταστροφή του τουρκικού στόλου αναπτέρωσε το ηθικό των υπόδουλων λαών της Βαλκανικής και αποτέλεσε την αφετηρία μιας σειράς επαναστατικών και συνωμοτικών ενεργειών εναντίον των Τούρκων. Οι κινήσεις αυτές έγιναν με την ελπίδα της βοήθειας που υπόσχονταν οι ευρωπαϊκές δυνάμεις της Ιερής Συμμαχίας (Sacra Liga). Οι βοήθειες αυτές στην πραγματικότητα δεν ήλθαν ποτέ ή ήταν πενιχρές και οι επαναστατικές προσπάθειες δεν είχαν επιτυχία. Μαρτυρούν όμως τη ζωτικότητα και την έντονη εθνική συνείδηση των λαών της περιοχής και κυρίως των Ελλήνων. Οι προσπάθειες αυτές ατόνησαν μετά την έκρηξη του Τριακονταετούς Πολέμου (1618-1648), οπότε και άλλαξαν οι προτεραιότητες της πολιτικής των δυτικών δυνάμεων).

Επίσης, παραχωρήθηκε σε αυτόν καθώς και στους απογόνους του να απολαμβάνουν τα προνόμια των γηγενών ενετών πολιτών. Στα μέσα του 17^{ου} αιώνα και ένα άλλο μέλος της οικογενείας, ο Κωνσταντίνος Κοκκίνης του Αντωνίου (1629-1693), τιμήθηκε με τον τίτλο του Ιππότη του Αγίου Μάρκου. Στα 1577, ο ιππότης Γεώργιος Κοκκίνης εξελέγη σύνδικος μαζί με τους Δήμο Καρτάνο, Στέφανο Πετρετή, και Σάντο Μπουρλιόν. Το 1658, σε ηλικία 29 ετών, ο Κωνσταντίνος Κοκκίνης εκλέγεται στο αξίωμα του προβλεπτή του σιτοβολώνα, που σηματοδοτεί την αρχή της καριέρας του.⁹⁸ Ο Νικόλαος Κοκκίνης συνάπτει ένα σπουδαίο γάμο καθώς παντρεύεται την κόρη φεουδαρχικής οικογένειας Διγότη και περιέρχονται στην κατοχή του κτήματα στην περιοχή της μέσης Κέρκυρας. Εκλέχτηκε προβλεπτής της υγείας το 1655. Στον ίδιο οφείλει το όνομα του ο οικισμός Κοκκίνη της Κέρκυρας (τα καλύβια του τίμιου s.Νικολέτου Κοκκίνη). Στα 1666 ο Αντώνιος Κοκκίνης δωρίζει στην κοινότητα το ωραίο πέτρινο στόμιο της στέρνας της πλατείας της Κρεμαστής (έργον Αντωνίου Κοκκίνη εις κοινήν ωφέλειαν). Στον Κωνσταντίνο Κοκκίνη η κοινότητα ανέθεσε το 1687 την επίβλεψη των εργασιών κατασκευής της νέας Loggia. Σύναψε γάμους με κερκυραϊκές οικογένειες Σοφιανού, Φέστα, Μάσαν, Διγότη, Ρίκκη, Καρτάνου, Καποδίστρια, Τριβώλη, Τριβώλη- Πιέρη, Βούλγαρι, Θωμόπουλου, Μπαρμπάτη. Εξέλιπε τον 18^ο αι., λόγω έλλειψης αρρένων απογόνων.⁹⁹

Όταν καταρτίστηκε το Libro d' Oro, κατά τα έτη 1572 - 1573 καταχωρήθηκε και η οικογένεια Κοκκίνη με την σημείωση της χρονολογίας 1449, κατά την οποία το τότε Μέγα Συμβούλιο αναγνώρισε στην οικογένεια τον τίτλο της Ευγένειας. Τα ονόματα όμως των πρώτων Κοκκίνη δε μνημονεύονται.

⁹⁸ Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικοδόμημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικοδόμημα τους.

⁹⁹ Ο.π.

Γενεαλογικό δένδρο¹⁰⁰

1540 - ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώτος μνημονευόμενος στο Libro d' Oro, έγινε δεκτός παμψηφεί στο Μέγα Συμβούλιο.

1561 - ΓΕΩΡΓΙΟΣ, γιος του Νικολάου. Το 1571, σε ηλικία μόλις 35 χρονών εκλέχτηκε από το Μέγα Συμβούλιο Κατεργοκύρης του ενός από τα τέσσερα κάτεργα που είχε αρματώσει η Κέρκυρα για να μετάσχουν του μεγάλου στόλου των Δυτικών εναντίον της Τουρκίας (των άλλων τριών Κατεργοκύραι ήσαν ο Πέτρος Μπούας, ο Χριστόφορος Κοντόκαλης και ο Στυλιανός Χαλικιόπουλος). Λίγο αργότερα, τα τέσσερα Κερκυραϊκά πλοία έλαβαν μέρος στην πολυθρύλητη εκείνη Ναυμαχία της Ναυπάκτου, όπου και διακρίθηκαν. Ο Γεώργιος το 1572, εγγράφεται πρώτος στο τότε επίσημο Libro d' Oro.

1566 - ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, δευτερότοκος γιος του Νικολάου. Παντρεύτηκε την Ιζαμπέτα, θυγατέρα του Μανουήλ Σοφιανού, από την ονομαστή οικογένεια των λογίων της Κέρκυρας και έγινε κι αυτός δεκτός παμψηφεί στο Μέγα Συμβούλιο.

¹⁰⁰ Κατσαρός Σπ., Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

2.5 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΑΛΑΤΙΑΝΟΥ

ΠΑΛΑΤΙΑΝΟΥ

Εικόνα 5 : Οικόσημο οικογένειας Παλατιανού

Ιστορικά γεγονότα

Εισήλθε στο Γενικό Συμβούλιο το 1552.¹⁰¹ Σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτη οικογενειακή παράδοση κατέφυγαν στην Κέρκυρα στα μέσα του 15^ο αι, μετά την άλωση της πόλης. Οι Παλατιανοί ήταν ορθόδοξοι χριστιανοί και πολλά μέλη της οικογένειας ακολούθησαν το ιερατικό στάδιο. Το 1577 ο ιερέας Φώτιος Παλατιανός εξελέγη Μέγας Πρωτοπαπάς Κέρκυρας.¹⁰² Ποίμανε την Ορθόδοξη Εκκλησιά του νησιού για περίπου δεκαέξι χρόνια έως τον θάνατο του το 1593. Τέσσερις φορές ανανεώθηκε η εκλογή του, διακρίθηκε για την παιδεία και τις διοικητικές του ικανότητες. Κατά την διάρκεια της ποιμαντορίας του προέκυψαν προστριβές με την Λατινική Εκκλησία, κυρίως για τους μεικτούς γάμους και το νέο ημερολόγιο. Κατόπιν ενεργειών του, και έχοντας την στήριξη του Γενικού Συμβουλίου, κατόρθωσε να εκδοθεί δουκική διαταγή, με την οποία ο Μέγας Πρωτοπαπάς κηρύχτηκε ανεξάρτητος από κάθε ανώτερη αρχή. Τέσσερα μέλη της οικογένειας, ο Μέγας Πρωτοπαπάς Φώτιος, ο Αρτέμιος, ο Σπυρίδων, και ο Φραγκίσκος, εργάστηκαν ως νοτάριοι, ο πρώτος 1557-1592, ο δεύτερος 1724-1731, ο τρίτος 1765-1806, ο τέταρτος 1766-1804. Στα κατοπινά χρόνια ο ιερέας Ελευθέριος Παλατιανός, αξιόλογος μουσικοσυνθέτης, ασχολήθηκε με την καταγραφή της παραδοσιακής επτανησιακής εκκλησιαστικής μουσικής και συμμετείχε στην προσπάθεια του Νικολάου Μάντζαρου να συνθέσει έντεχνη μουσική με ύμνους θείας λειτουργίας.¹⁰³ Επιπροσθέτως, ο γιατρός Κωνσταντίνος Παλατιανός διατέλεσε αξιοσημείωτος επιστήμων και ενεργό στέλεχος της κερκυραϊκής κοινωνίας, κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αι. Με συνεχή αρρενογονία έφτασε στις μέρες μας.¹⁰⁴

¹⁰¹ Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικόσημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικόσημα τους.

¹⁰² Ό.π.

¹⁰³ Ό.π.

¹⁰⁴ Ό.π.

2.6 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΡΟΣΑΛΕΝΤΗ

Εικόνα 6 : Οικόσημο οικογένειας Προσαλέντη

Ιστορικά γεγονότα

Εμφανίζεται στο νησί στα τέλη του 15^{ου} αιώνα. Ελληνικής καταγωγής που ξενιτεύτηκε και αυτή με τη σειρά της μετά την άλωση της πόλης.¹⁰⁵ Στο Γενικό Συμβούλιο της κοινότητας δραστηροποιείται από το 1524, με την συμμετοχή του Θεόδωρου Προσαλέντη. Έκτοτε η συμμετοχή μελών της οικογένειας στο συμβούλιο υπήρξε συνεχής έως το τέλος της ενετικής κυριαρχίας. Εξελέγησαν σε υψηλά κοινοτικά αξιώματα του συνδίκου, του κήνσορα, του καπιτουλάριου, του προβλεπτή σιταποθήκης και του εξεταστή των νοταρίων. Με την πάροδο του χρόνου η οικογένεια χωρίστηκε σε τρεις κλάδους:

- **Κομητών ή παντοκρατορα.** Γενάρχης ήταν ο Δρ. Θεόδωρος Προσαλέντης, δισέγγονος του γενάρχη της οικογένειας, παντρεύτηκε το 1692 την Libera Καρτάνου. Μετά το θάνατο του πατέρα της, Ιάκωβου, περιήλθε σε αυτήν και τους απογόνους της το τσιφλίκι των τσιγγάνων (Baronia Gianella o degli Accingani).
- **Αγίου Αντωνίου.** Γενάρχης ο Σπυρίδων Προσαλέντης.
- **Υ.Θ. Αντιβουνιώτισσας.** Αυτός ο κλάδος έπειτα από τον γάμο του Δημήτριου το 1749, με την Κιάρρα Δώρα-Λούπινα, κληρονόμο του πατέρα της έλαβε το επίθετο Δώρα.

Ο Θεόδωρος, σύνδικος το 1716, κατά την πολιορκία του νησιού από τους Οθωμανούς επέδειξε αναξιόλογο θάρρος. Χάρη στην πρόνοια του σώθηκε το αρχείο της κοινότητας, και τιμήθηκε και αυτός με την σειρά του με την ύψιστη τιμή από την ενετική γερουσία χρίζοντας τον ιππότη του Αγίου Μάρκου και την οικογένεια του με τον κληρονομικό τίτλο του κόμη. Διατελέσανε στρατιωτικοί, κληρικοί, καλλιέργησαν τα Γράμματα και τις τέχνες. Σπουδαίοι θεολόγοι της οικογένειας ο ιερομόναχος Φιλόθεος (1679-1728), κατά κόσμο Φραγκίσκος Προσαλέντης ιεροκήρυκας Κέρκυρας με λαμπρές σπουδές στη δυτική Ευρώπη, καθώς και ο ανιψιός του θεολόγος Γεώργιος (1713-1795) ο οποίος κατήχησε στο ορθόδοξο δόγμα τον λόρδο Γκύλφορντ. Ο Στυλιανός Δώρα- Προσαλέντης (1789-1812) σπούδασε νομικά και

¹⁰⁵ Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικοδόμημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικοδόμημα τους.

ασχολήθηκε με αρχαιολογικές και φιλολογικές μελέτες. Ο Παύλος Προσαλέντης (1784- 1837), γλύπτης και ζωγράφος σπουδαίος μαθητής του μεγάλου Κανόβα, είναι ο πρώτος μιας σειράς καλλιτεχνών που ανήκουν στην οικογένεια. Σύναψε γάμους με οικογένειες όπως οι: Γεροπέτρη, Κοκκίνη, Ιουστινιάνη, Μπούα, Αυλωνίτη, Ρίκκη, Λουκάνη, Καρτάνου, Καπαδόχα, Τζάκου, Σκιαδά, Ριζικάρη, Βούλγαρι, Θεοτόκη, Μιδεή, Μαρούλη, Δόντη, Λουπίνα- Δώρα, Χαλικιόπουλου, Καπέλλου.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Ό.π.

2.7 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΡΟΔΟΣΤΑΜΟΥ

Εικόνα 7 : Οικόσημο οικογένειας Ροδόσταμου

Ιστορικά γεγονότα

Ελληνική οικογένεια από την Κωνσταντινούπολη εισήχθη στο γενικό συμβούλιο της κερκυραϊκής κοινότητας το 1506.¹⁰⁷ Το 1509 δυο μέλη της οικογένειας ο Μάτιος, (Ματθαίος) και ο Αντωνέλος, εκλέγονται και μετέχουν στο συμβούλιο των 150. Έκτοτε η παρουσία της οικογένειας είναι συνεχής μέχρι και το τέλος της ενετικής κυριαρχίας το 1797.¹⁰⁸ Πολλά μέλη της οικογένειας εκλέχθηκαν σε υψηλά κοινοτικά αξιώματα, όπως προβλεπτές σιταποθήκης, υγείας, σύνδικοι, καπιτουλάριοι. Στον Στάμο Ροδόσταμο παραχωρήθηκαν το 1620 τα έσοδα του ιχθυοτροφείου των Γουβιών, για δώδεκα χρόνια αρχικά και μετά από σχετική αίτηση έγινε ισόβια, και με δουκικό διάταγμα επεκτάθηκε και το 24.10.1635 και στους απογόνους του. Ο Κωνσταντίνος Ροδόσταμος, σύνδικος το 1716, συνέδραμε ποικιλοτρόπως στην άμυνα της πόλης κατά την διάρκεια της πολιορκίας. Το 1627 η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου τοποθέτησε Μητροπολίτη Καστοριάς τον ιερομόναχο Ιερόθεο, κατά κόσμον Ιωάννη Ροδόσταμο, γιο του Βίντο και της Ιωάννας Πανδή. Η θέση της οικογένειας ενισχύθηκε από τον γάμο του Στάμου Ροδόσταμου με την Χριστίνα κόρη του τιμαριούχου βαρόνου Φαντίνου Φιομάχου το 1637. Ο Δρ. Αντώνιος Ροδόσταμος ιατροφιλόσοφος, ποιητής, και επιγραμματοποιός, συνέγραψε ιστορία της Κέρκυρας. Με την πάροδο του χρόνου η οικογένεια χωρίστηκε σε τρεις κλάδους¹⁰⁹:

- **Ροδόσταμων- Τριαντάφυλλων.** Προέκυψε από τον γάμο του Δρ. Στεφάνου Ροδόσταμου (1709-1772) με τη Στέλλα κόρη του ιπότη του Αγίου Μάρκου, Νικολάου Τριαντάφυλλου.
- **Ροδόσταμων Ζαχαρία.** Πήρε το όνομα του από τον γεναρχη του κλάδου Δρ. Ζαχαρία(1671-1732).
- **Ροδόσταμων Αντωνίου.** Πήρε το όνομα του από τον γεναρχη του κλάδου Δρ. Αντώνιο.(1737-1821). Τον Αντώνιο-Μάρκο Ροδόσταμο, τελευταίο άρρενα γόνο του κλάδου, άτεκνο όντα κληρονομήσε η αδελφή του Ελίζα.

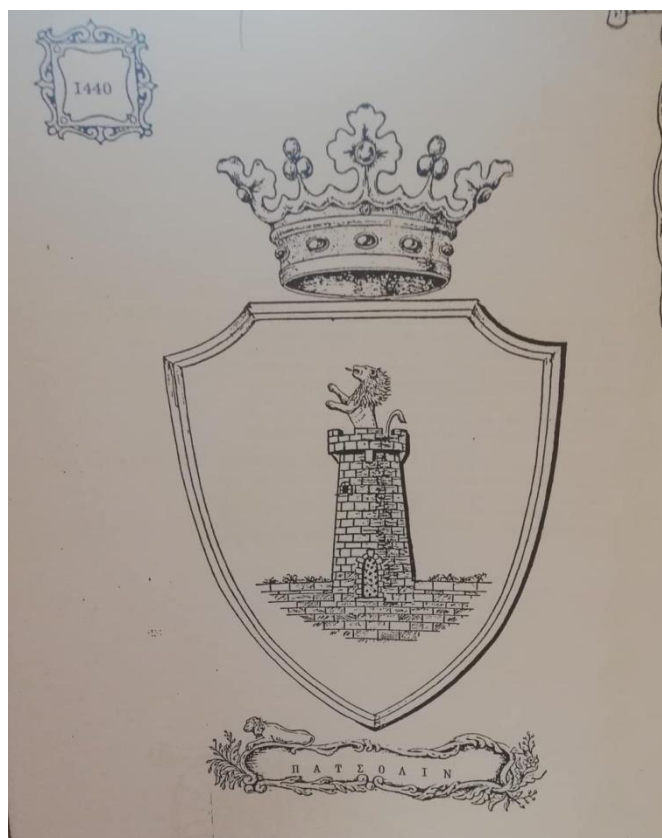
Σύναψαν γάμους με: Πανδή, Πολίτη, Χαλικιοπούλου, Φιομάχου, Παλατιάνου, Πετρήτη, Σοφιανού, Θεοτόκη, Ροδίτη, Βούλγαρη, Κοκκίνη.

¹⁰⁷ Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικοδόμημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικοδόμημα τους.

¹⁰⁸ Ό.π.

¹⁰⁹ Ό.π.

2.8 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΠΑΤΣΟΛΙΝ

Εικόνα 8 : Οικόσημο Οικογένειας Πατσολίν

Ιστορικά γεγονότα

Στην Κρήτη, ανθεί ο οίκος ΠΑΤΣΟΥ ο οποίος δύο αιώνες αργότερα μεταφέρεται στην Κέρκυρα. PAZZO = ΠΑΤΣΟ, σημαίνει ΜΕΓΑΣ - ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗΣ και φαίνεται οι PAZZOLIN να είναι οικογένεια σχετική με τους ΠΑΤΣΟ της Κρήτης, προερχόμενη από αυτούς.¹¹⁰

..... - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ (TZENAPO), μισθοφόρος από την Κρήτη στο Βενετσιάνικο στρατό.

1440 - ΓΕΩΡΓΙΟΣ, εγγράφεται αναδρομικά στο Libro D' Oro της Κέρκυρας το 1572.

¹¹⁰ Κατσαρός Σπ., Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

2.9 Οικογένεια Δεκαδύου

Το Da Candia = από την Κρήτη ή Κρητικός, παραλλάζει λοιπόν σε Decandia και γίνεται επώνυμο. Η λόγια γλώσσα εξελλήνισε το όνομα σε Δεκάδουος, και έτσι αναφέρεται η οικογένεια όπου μνημονεύεται . Οι Δεκάντια όμως, που πολλές οικογένειες ακόμα επιζούν και μάλιστα στους Κάτω Βελονάδες, έχουν διατηρήσει το αρχικό όνομα Decandia από το Da Candia που σημαίνει: από την Κρήτη - Κρητικός. Να παρατηρήσουμε εδώ, ότι κατά καιρούς στην Κέρκυρα είχαμε τον ερχομό πολλών που ξενιτεύονταν για διάφορους λόγους από την Κρήτη και τελικά τη μεγάλη Κρητική αποικία του 1669, κατά την υποδούλωση της Μεγαλονήσου στους Τούρκους μετά τον 20ετή Βενετο-Τουρκικό πόλεμο της Κρήτης.¹¹¹

Το κύριο φρούριο της Κρήτης τότε, ήταν ο Χάνδακας το οποίο οι Λατίνοι ονόμαζαν Candax κατ' αρχήν και αργότερα κατά παραφθορά Candia, και εξ αυτού Κάντια ολόκληρη την Κρήτη. Κατά τους ξενιτεμούς τους οι Κρητικοί, αν ήταν Ευγενείς διατηρούσαν στις νέες πατρίδες το επώνυμό τους, όπως το διατήρησαν ερχόμενοι εδώ οι Πατσού, Σκορδίλη, Βαρούχα, Μερκάτη και άλλοι. Οι απλοί άνθρωποι του λαού όμως, αν ήταν στρατιωτικοί, σαν υπαγόμενοι στη δικαιοδοσία της Λατινόφωνης Βενετσιάνικης Αρχής, χαρακτηρίζονταν στη γλώσσα της από τον τόπο της καταγωγής τους, όπως στην προκειμένη περίπτωση Da Candia = από την Κρήτη. Και έχουμε Da Candia και τελικά Decandia πλήθος οικογενειών στο Μεσογειακό χώρο - Ιταλία, Μάλτα και σε άλλες πατρίδες.

Ο λαός, όταν κατόρθωνε να διαφύγει πριν τον σφάξουν, ή τον σκλαβώσουν για δούλο, προσφεύγοντας εδώ ή και αλλού και μη έχοντας επώνυμο, λάβαινε ομαδικά κοινό επώνυμο, που χαρακτήριζε την καταγωγή του: Κρητικός. Στην Κέρκυρα έχουμε και το χωριό Κρητικά, που ασφαλώς πήρε το όνομά του από τους εγκατασταθέντες εκεί και ιδρυτές του, τους Κρητικούς .

¹¹¹ Κατσαρός Σπ., Libro D' Oro, τόμοι 1,2,3,4.

Γενεαλογικό δένδρο¹¹²

1448 - ΜΑΝΟΥΗΛ 1ος, κατά το έτος 1448, ο φεουδούχος Αναστάσιος Φιομάχος, συμφώνησε με τον «Μανουήλ da Candia = από την Κρήτη» και τον προσέλαβε στο φέουδό του «καβαλάριο» παραχωρώντας του σε υποσολιάτικο, διάφορες εκτάσεις γης στην περιοχή του φέουδου .

Ο Μανουήλ είχε τρεις γιους,

1468 - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ 1ος, πρώτος γιος του Μανουήλ.

1470 - ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ 1ος, δεύτερος γιος του Μανουήλ.

1475 – ΦΙΟΜΑΧΟΣ, τρίτος γιος του Μανουήλ.

Περί του Δημητρίου το μόνο γνωστό είναι ότι απόκτησε τέσσερις γιους περί ων κατωτέρω. Ο Ιουστίνος -κατά κόσμο Ιωάννης- υπήρξε μια ιδιαίτερη μορφή των γραμμάτων και της εκκλησιαστικής φιλολογίας. Από νεαρό παιδί έγινε ιερέας και αφοσιώθηκε στα γράμματα και τη συγγραφή. Ήταν προικισμένος με τόση μάθηση, ώστε η φήμη του διέτρεξε την Ευρώπη και τον μετακάλεσε στη Βενετία ο εκδότης Άλντο Μανούτσι, για να επιμεληθεί σα διορθωτής την έκδοση των Ελλήνων συγγραφέων που θα εξέδιδε τότε.¹¹³

Αφοσιωμένος στα γράμματα, στη μελέτη και τη συγγραφή ο Ιουστίνος, έζησε την υπόλοιπη ζωή του στην Βενετία, όπου και πέθανε περί το 1528. Πριν πεθάνει συνέγραψε το «Ψαλτήριον του Δαβίδ» το οποίο και δημοσίευσε κατά το 1495 και πλήθος από Ακολουθίες Αγίων και Επιστολών . Περιλαμβάνεται ο Ιουστίνος σε όλες τις ελληνικές και σε πλείστες ευρωπαϊκές εγκυκλοπαίδειες, σαν Κερκυραίος λόγιος, που έγινε μέλος της Αλδιανής ακαδημίας.

Ο Φιομάχος, έλαβε αυτό το όνομα για να τιμηθεί ο οίκος των Φιομάχων σαν ευεργέτης και κύριος. Ήταν συνήθεια τότε να δίνεται στα παιδιά των Ευγενών για βαφτιστικό όνομα, το επώνυμο του φεουδούχου και από εδώ έχουμε τα ονόματα Βιάρος και Βιάρα, Αλταβίλλας, Μήδης, Ράλλης κλπ.¹¹⁴

¹¹² Ό.π.

¹¹³ Ό.π.

¹¹⁴ Ό.π.

Οι δύο αδελφοί Δημήτριος και Φιομάχος, έγιναν δεκτοί στο Μέγα Συμβούλιο το 1477. Ο Φιομάχος δεν απόκτησε απογόνους, ενώ ο Δημήτριος απόκτησε τέσσερις γιους.¹¹⁵

1489 - ΜΑΝΟΥΗΛ 2ος, πρώτος γιος του Δημητρίου γίνεται δεκτός στο Μέγα Συμβούλιο και εγγράφεται Manuilo Decandia fu Dimitrio.

1492 - ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ 2ος, δεύτερος γιος του Δημητρίου, δεν απόκτησε απογόνους.

1494 - ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ, τρίτος γιος του Δημητρίου, κατά κόσμο Νικόλαος, πέθανε μοναχός.

1498 - ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, τέταρτος γιος του Δημητρίου, απόκτησε ένα μοναχογιό τον Δημήτριο 2ο, που πέθανε πριν γίνει δεκτός στο Μέγα Συμβούλιο, νεότερος δηλαδή από 25 χρονών.

Ο Μανουήλ 1ος απόκτησε δύο γιους.

1512 - ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώτος γιος του Μανουήλ.

1515 - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, δεύτερος γιος του Μανουήλ.

Από τους δύο τούτους αδελφούς, περί των οποίων καμία άλλη είδηση έχουμε, βρίσκουμε μισό αιώνα αργότερα¹¹⁶:

1576 - ΜΑΝΟΥΗΛ ΔΕΚΑΝΤΙΑΣ, γίνεται δεκτός στο Μέγα Συμβούλιο μαζί με τον αδελφό του Δημήτριο.

1577 - ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.

¹¹⁵ Ό.π.

¹¹⁶ Ό.π.

Συμπεράσματα

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είχε ως θέμα «Κερκυραϊκά οικόσημα και τίτλοι Ευγενείας στην Κέρκυρα». Χρυσή Βίβλος ή Λίμπρο ντ' Όρο (Libro d'Oro) ονομαζόταν το βιβλίο-κατάλογος που υπήρχε στη Βενετία και στο οποίο καταγράφονταν τα ονόματα των Ενετών ευγενών-μελών του Μεγάλου Συμβουλίου, από το οποίο εκλέγονταν εκείνοι οι οποίοι θα καταλάμβαναν τις διοικητικές θέσεις της Γαληνότητας Δημοκρατίας. Κατά την διάρκεια της Ενετοκρατίας στα Ιόνια Νησιά δημιουργήθηκαν και εκεί τέτοιου είδους κατάλογοι στους οποίους περιλαμβάνονταν τα ονόματα των μελών του Συμβουλίου της Κοινότητας κάθε νησιού. Στα βιβλία αυτά καταγράφηκαν αρχικά οι προϋπάρχοντες της ενετικής κατάκτησης ντόπιοι ευγενείς, οι μεγάλοι γαιοκτήμονες και οι στρατιώτες αλλά, αργότερα, και οι οικονομικά ισχυροί αστοί του κάθε νησιού που συνεισέφεραν σημαντικές χρηματικές παροχές στο δημόσιο ταμείο. Όλοι αυτοί αποτελούσαν το λεγόμενο ελληνικό αρχοντολόγιο. για την αριστοκρατική τάξη όπου μετατράπηκε σε τάξη των Ευγενών, των Νόμπιλι και το Libro D'oro ορίζεται ως το βιβλίο εκείνο που καταγράφει το δικαίωμα διαδοχής των οικογενειών στα προνόμια διοίκησης και εξουσίας επί των αξιωμάτων διαχείρισης όλων των υποθέσεων της Κέρκυρας.

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1 : Οικόσημο οικογένειας Επάρχου

Εικόνα 2 : Οικόσημο οικογένειας Θεοτόκη

Εικόνα 3 : Οικόσημο οικογένειας Κατσαΐτη

Εικόνα 4 : Οικόσημο οικογένειας Κοκκίνη

Εικόνα 5 : Οικόσημο οικογένειας Παλατιανού

Εικόνα 6 : Οικόσημο οικογένειας Προσαλέντη

Εικόνα 7 : Οικόσημο οικογένειας Ροδόσταμου

Βιβλιογραφικές πηγές

- Bloch M., Η φεουδαρχική κοινωνία, Αθήνα 1986.
- Γλύκατζη – Αρβελέρ Ε., «Η πολιτική ιδεολογία της βυζαντινής αυτοκρατορίας».
- Ερμάννου Λούντζη: «Περί της πολιτικής καταστάσεως της Επτανήσου επί Ενετών», Αθήνα 1856, σελ. 74-75.
- Eugene Rizo Rangabe, Livre D’Or de la Noblesse Ionienne.
- Ζαχαριάδου Ελισάβετ, Η πολιορκία και η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. Θ΄, Αθήνα, 1980, σελ. 209-213.
- Θεοτόκης Σ.Κ., “Αναμνηστικό τεύχος”, (τομος Α).
- Κατσαρός Σπ., Libro D’ Oro, τόμοι 1,2,3,4.
- Κατσαρός Σπ., Ιστορία της Κέρκυρας, Εκδόσεις: Mellon.
- Κιτσίκης Δ., Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 1280-1924, 4η έκδοση, Αθήνα.
- Μοσχόπουλος Ν. Γεώργιος., «Το libro d’ oro στην Επτάνησο (ειδήσεις από επίσημα έγγραφα και ο κώδικας της Ιθάκης)», στο Άνθη Χαρίτων, Βενετία 1998.
- ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ Ρ., Από τους βαρβάρους στου Μοντέρνους, κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής Δύσης, εκδόσεις ΠΟΛΙΣ, Αθήνα 2007.
- Nicol D., Constantine the XI and Mehmed II: the fall off Constantinople 1448-1453, The last centuries of Byzantium 1261-1453, Β΄ Έκδοση, Cambridge, 1993, σελ. 369-393.

- Πιέρης Σ. Γιάννης Σ., Κερκυραϊκά οικόσημα: οικογένειες του Γενικού Συμβουλίου της Κέρκυρας (15ος-18ος αι.) και τα οικόσημα τους.
- Ράνσιμαν Στίβεν, Η άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453), Παπαδήμας, Αθήνα, 2002, σελ. 20-114.